

**І.В. Шимкова
О. В. Марущак
С.Д. Цвілик**

**Навчально-методичний
посібник**

**ОСНОВИ
ДЕКОРАТИВНО-УЖИТКОВОГО
МИСТЕЦТВА.
ПРАКТИКУМ**

Вінниця - 2023

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБІНСЬКОГО**

Факультет мистецтв і художньо-освітніх технологій

**Кафедра образотворчого, декоративного мистецтва,
технологій та безпеки життєдіяльності**

І.В. Шимкова, О. В. Марущак, С.Д. Цвілик

**Навчально-методичний посібник
«ОСНОВИ ДЕКОРАТИВНО-УЖИТКОВОГО МИСТЕЦТВА.
ПРАКТИКУМ»**

Для здобувачів за спеціальністю 014 Середня освіта,
предметною спеціальністю 014.10 Середня освіта
(Трудове навчання та технології)
Освітньо-професійна програма Середня освіта.
Трудове навчання та технології

Вінниця – 2023

Рецензенти:

Зузяк Т. П., доктор педагогічних наук, професор, кандидат мистецтвознавства, декан факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського;

Цісарук І. В., кандидат педагогічних наук, завідувачка кафедри технологічної освіти і безпеки життєдіяльності трудового навчання та технологій Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім.Тараса Шевченка

Рекомендовано до друку Вченою радою факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій (протокол №7 від 14.02.2023 р.)

Шимкова І.В., Марущак О.В., Цвілик С.Д. Основи декоративно-ужиткового мистецтва. Практикум : навчально-методичний посібник. Вінниця: ВДПУ, 2023. 126 с.

Даний навчально-методичний посібник призначений для студентів та широкого кола зацікавлених осіб, що бажають освоїти основи декоративно-ужиткового мистецтва. Посібник розроблено з урахуванням сучасних тенденцій у світі дизайну та мистецтва, а також з фокусом на практичний виконавський аспект.

Практичні роботи присвячені видам декоративно-ужиткового мистецтва, включаючи текстильне мистецтво, писанкарство, полімерну глину та інші матеріали. Автори докладно розглядають техніки виконання, властивості матеріалів, а також розвивають творчий підхід до створення виробів.

Кожне практичне завдання супроводжується поясненнями, ілюстраціями та порадами щодо вдосконалення майстерності. Посібник також враховує можливість використання сучасних технологій та інновацій у декоративно-ужитковому мистецтві.

ЗМІСТ

Вступ	4
ПР 1. Технологія виготовлення витинанки	5
ПР 2. Лялька як вид декоративно-вжиткового мистецтва. Історія виникнення ляльки	8
ПР 3. Ниткова графіка. Технологія стрінг-арт – мистецтво створення об’ємних картин за допомогою цвяхів та ниток	19
ПР 4. Писанки та писанкарство на Україні	22
ПР 5. Технологія лозоплетіння. Виготовлення виробу з паперової лози	27
ПР 6. Бісероплетіння як вид декоративно-вжиткового мистецтва	36
ПР 7. Дорсетський гудзик	42
ПР 8. Технологія «пейп-арт»	47
ПР 9. Мистецтво розпису тканини «Батік»	57
ПР 10. Технологія виготовлення виробу технікою клаптикового шиття печворк	63
ПР 11. Скрапбукінг. Оформлення старих фото	72
ПР 12. Японська техніка кінусайга. Технологія виготовлення новорічної кулі	108
ПР 13. Виготовлення виробів з полімерної глини	115
ПР 14. Технологія вишивки. Розробка та виготовлення підвіски	119
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА	125

ВСТУП

Декоративно-ужиткове мистецтво є невід'ємною частиною культурної спадщини українського народу та важливим елементом сучасної мистецької освіти. Цей навчально-методичний посібник розроблено для підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій, які зможуть передати своїм учням не лише практичні навички, але й глибоке розуміння традицій українського народного мистецтва.

Посібник охоплює широкий спектр технік декоративно-ужиткового мистецтва – від традиційних українських ремесел, таких як писанкарство та витинанка, до сучасних напрямків, як-от скрапбукінг та пейп-арт. Кожна практична робота супроводжується детальними інструкціями, методичними рекомендаціями та історичними довідками, що дозволяє здобувачам освіти не тільки оволодіти технічними навичками, але й зрозуміти культурний контекст кожного виду творчості.

Структура посібника побудована за принципом поступового ускладнення технік та матеріалів, що дозволяє систематично розвивати творчі здібності та технологічні компетентності майбутніх педагогів. Особлива увага приділяється формуванню практичних навичок, які здобувачі освіти зможуть застосовувати у своїй майбутній педагогічній діяльності.

Матеріали посібника спрямовані на розвиток не лише технічних умінь, але й естетичного смаку, креативного мислення та розуміння культурних традицій. Практичні роботи передбачають використання доступних матеріалів та інструментів, що робить можливим їх подальше впровадження в освітній процес загальноосвітньої школи.

Цей посібник стане надійним помічником у підготовці компетентних фахівців, здатних зберігати та розвивати традиції декоративно-ужиткового мистецтва, а також впроваджувати інноваційні підходи у викладанні технологій в сучасній школі.

Практична робота №1

ТЕМА: Технологія виготовлення витинанки

МЕТА: ознайомитися з історією виникнення витинанок, історією розвитку силуетних витинанок, основних видів витинанок; навчитися застосовувати матеріали та інструменти для виготовлення витинанок; засвоїти техніки та технології виготовлення витинанок.

ОБЛАДНАННЯ ТА МАТЕРІАЛИ: папір, ножиці, килимок, різак, шаблон

КОРОТКІ ТЕОРЕТИЧНІ ВІДОМОСТІ

Назва витинанка походить від слова «витинати», тобто «вирізати». Це орнаментальні прикраси житла, які вирізають ножем або ножицями силуетно або ж ажурно з білого та кольорового паперу. При виготовленні паперових витинанок використовували геометричний чи рослинний орнамент, інколи траплялися й зображення тварин, людей, предметів побуту та будівель. Папір складали в декілька разів: від двох до восьми. Це був дешевий та простий спосіб прикрасити житло до свят.

Раніше витинанки використовували для прикрашання вікон, стін, грубок, полиць і печей. Традиційно у витинанки закладали сюжет, який розповідав, що відбувається в селі: які були свята, весілля, хто народився.

Вважається, що перші у світі витинанки з'явилися у VII–XII столітті в Китаї. Прототипом українських витинанок дослідники вважають невеликі шматочки білого паперу з ажурно витягнутими краями — кустодії, що служили підкладкою та оздобою для канцелярських печаток у середині XVI ст. Ажурно витинали лише краї, центр залишався для відтиску печатки.

Широкої популярності витинанка в її класичному значенні в Україні набула в XIX–XX столітті. Хоча витинанки зустрічаються практично по всій території України, але найбільш поширені вони були на Прикарпатті, Поділлі та Подніпров'ї. Різними у регіонах були не лише зображення, але й те, як їх розташовували в побуті. На Поділлі, наприклад, витинанки виконували роль своєрідних шпалер або ж килимів, також використовувалися як фіранки. На

Прикарпатті ними оздоблювали стіни навколо вікон і сволок (балка, яка підтримує стелю в будівлях).

На свята виготовлялися витинанки у вигляді сніжинок-зірочок, хреста, барвінка чи постатей ангелів. Витинанка-хрест була оберегом — її чіпляли на сволок, де висіла дитяча колиска. Витинанками у вигляді ажурно вирізаних серветок прикрашали полиці тумб і буфетів. У простінках між вікнами часто висіли витинанки із зображенням так званого дерева життя.

У 60–70-ті роки ХХ ст. промислові барвисті тканини, килими та інші декоративні прикраси витіснили витинанки з побуту. Відтак їх почали використовувати зрідка у формі новорічних прикрас-сніжинок на вікна та ялинку.

За технологічними особливостями витинанки поділяють на:

- Одинарні (монохромні): силуетна й ажурна.
- Складні (поліхромні): накладні, комбінована, складена.
- Симетричні й асиметричні.

За кольором:

- Однокольорові.
- Багатокольорові.
- З підкладом (аплікаційні).

За сюжетом:

- Дерево життя.
- Зображення людей.
- Зображення птахів та тварин.
- Геометричні.

ХІД РОБОТИ

1. Розробити картку-опис різновидів витинанок (не менше 5-ти) із зазначенням використаних матеріалів.

Приклад

Назва, особливості	Вигляд	Матеріали
Дерево життя Одинарна З підкладом (аплікаційна) Ажурна Симетрична		Папір білий, Папір чорний для основи Ножиці, ніж-різак Килимок Клей
2.....		
3....		
4....		
5....		

2. Виконати витинанку у вільній техніці (шаблони можна знайти за посиланням <https://www.pinterest.com/sribnadacko>). Фото з послідовністю виготовлення витинанки прикріпити до звіту.
3. Дати відповіді на питання для самоперевірки.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ:

1. Що таке витинанки, де виникли перші паперові прикраси?
2. Коли паперові витинанки набули значного поширення в українському народному мистецтві?
3. Які інструменти, матеріали використовують для виготовлення витинанок?
4. Які техніки використовують для виготовлення витинанок?
5. На які види поділяються витинанки за технологічними та художніми особливостями?
6. На які види поділяються витинанки за функціональними особливостями?
7. На які групи поділяються настінні витинанки як вид прикрас?

Практична робота №2

ТЕМА: *Лялька як вид декоративно-вжиткового мистецтва.
Історія виникнення ляльки.*

МЕТА: ознайомитися з історією виникнення ляльки, народними традиціями, видами ляльок, дослідити етнографічний матеріал про народну ляльку.

ОБЛАДНАННЯ ТА МАТЕРІАЛИ: серветки, природні матеріали, нитки, голки, тканина, ножиці, крейда.

КОРОТКІ ТЕОРЕТИЧНІ ВІДОМОСТІ

Іграшка є відображенням своєї епохи. Історія іграшки є невід'ємною частиною історії культури суспільства. Для кожної історичної епохи характерні свої іграшки, оскільки розвиток матеріальної основи суспільства, його духовної культури позначається не лише на змісті дитячих ігор, а й на тематиці та формах іграшок.

Первісне суспільство дитячих іграшок не знало. Не роблять іграшок і племена, які перебувають на стадіально досить низькому шаблі розвитку. Народна іграшка, як річ певного функціонального призначення, на думку багатьох вчених, з'являється досить пізно, коли цивілізація окремих суспільств і народів досягає достатнього рівня розвитку. Однак це не означає, що в умовах первісного суспільства та життя «примітивних» племен діти зовсім позбавлені гри та іграшки. Відомий колекціонер і знавець іграшки Г. Блінов зазначає, що першими дитячими іграшками «мабуть... були випадкові предмети. Камінці, шишки, сухі гілочки. І такі «іграшки», зрозуміло, старші, ніж сама людина».

Всі народи світу мають іграшки. Це японські традиційні дерев'яні іграшки, російські матрьошки і коники-каталки з дерева, пап'є-маше, глини. Найдавніші іграшки, знайдені на території нашої країни, відносяться до II тисячоліття до н.е. Це - мініатюрні знаряддя охоти - луки, стріли, сокирки, предмети побуту, посуд, брязкальця.

У III тис. до н. е. у Древньому Єгипті були поширені іграшки з дерева та тканини, м'ячі з шкіри та статуетки тварин. З дерев'яних дощочок вирізувалися ляльки та розписувалися геометричним орнаментом. У древній Греції та Римі

виготовляли іграшки з дерева, глини. По свідощам істориків, вже у ті далекі часи майстрами були створені механічні іграшки. Виготовлялися також ляльки-маріонетки з теракоти та речі для ігор з ляльками, вовчки, брязкальця.

З глибини віків прийшли до нас традиції швейної іграшки - ляльки, пошитої з клаптиків тканини, хутра.

Іноді іграшці надавалося магічне значення. Наприклад, різні свищики, брязкальця, тарахтушки за язичними віруваннями давніх слов'ян своїм свистом та шумом відганяли злих духів. За такими причинами заборонялося зображувати обличчя у ляльок, тому саме у саморобних ганчіркових ляльок різних народів замість зображення обличчя можна бачити візерунок у вигляді хреста, ромба, квадрата, качиний дзьоб.

Ляльки були знайдені в різних куточках планети: такі пам'ятки є в американській, африканській культурах, в похованнях народів Кавказу. Вони відображали світ того народу, до якого належали. Змінюється також матеріал. Скажімо, африканська лялька є кам'яною, ляльки Давнього Єгипту зроблені з дерева.

У Стародавньому Єгипті, Греції, Римі робили іграшки з нескладними дротяними механізмами. Конструкція давньоримських ляльок була проста: голову і тіло робили з одного шматка кістки, а ноги прикріплялися за допомогою штирків. Цих ляльок одягали на шию як амулети. Після народження немовляті

на шию одягали шнурок з маленькими фігурками, дівчаткам на 8-ий день, хлопчикам на 9-й. Коли дитина дорослішала, їй дарували гіпсові, воскові і глиняні ляльки на свята. Юнаки та дівчата приносили свої іграшки в дар богам і зберігачам домашнього вогнища. Напередодні весілля наречена віддавала улюблену ляльку богині кохання Венері.

Африканські ляльки переважно робляться з дерева і мають глибокі корені. Як багато народів населяє африканський континент, так багато різноманітних стилів і функцій мають африканські ляльки. Чим твердіший шматок дерева, з якого вирізали ляльку, тим відважніший буде той, хто з нею грався. Чим красивіша лялька, тим привабливіша виросте її власниця.

Дивовижні залізні фігурки людини були знайдені у селищі Вані в Грузії під час археологічних досліджень. На них були прикраси із золота, а також залишки лляного савана.

Дуже цікаві ляльки народів Півночі зроблені з качиних дзьобів. У хантів, угрів і ненців качка вважалася прародителькою світу. Вона мала широке поширення у народів Півночі.

Існують різні типи японських ляльок, деякі представляють інтереси дітей і немовлят, деякі - інтереси імператорського двору. Це воїни і герої, казкові персонажі, боги і демони. Декоративні паперові ляльки мають давню традицію, ймовірно, з першої половини першого тисячоліття нашої ери, коли виробництво паперу було ввезено з Китаю до Японії.

Головним призначенням ляльки у давні часи було берегти душу свого власника від зла, хвороб і нечистих помислів, а лялечку-оберіг часом передавали з покоління в покоління впродовж років і віків, і були ляльки, про які склалися легенди і потім передавалися від матері до дочки як священний переказ.

У міфах багатьох народів першими людьми були ляльки, створені з глини або дерева, оживлені богами. У спрощеному вигляді цей архаїчний міф простежується і в народних казках, наприклад, в українській казці «Телесик»: чоловік із жінкою, які не мають дітей, роблять ляльку з дерева, колишуть її в колисці, і потім лялька перетворюється на дитину.

До наших днів дійшли обрядові зображення певних стихій чи символів природи з трави або дерева - Купайло та Марена, символи Води й Вогню на святі Івана Купала, Масляниця, яку роблять, коли проводжають зиму і зустрічають весну. На Волині старі люди бережуть пам'ять про обряд, що його проводили навесні: всім селом виготовляли ляльку - «Весну-панянку», обряджали її стрічками та свіжою травою, і відвідували сусіднє село, заходячи в ті хати, де були дівчата на виданні або хлопці на порі. Навіть городні опудала, що їх досьогодні ставлять на городах, аби відлякували горобців, на початку були священними ляльками-охоронцями оселі й обійстя від злих духів.

Також у волинських селах ще донедавна зустрічалися обряди «проводів русалок», що їх здійснювали на Зелені свята. Під час цього обряду жінки танцюють із солом'яними ляльками в руках. Очевидно, в давні часи ці ляльки символізували душі померлих, тим більше, що вважалося, що русалками стають діти та незаміжні дівчата, які вмерли наглою або насильницькою смертю.

Повір'я, що лялька - це вмістилище душ померлих предків - породило певні традиції їх створення в різних народів. Наприклад, у деяких культурах ляльки можна було створювати тільки в певні пори року, і робити їх могли тільки люди, що пройшли спеціальні ритуали посвячення.

Також у традиційних обрядах народів Європи прослідковується тісний зв'язок процесу виготовлення ляльки з продовженням роду та ритуалами родючості. Колись на всій території, що її нині вчені-дослідники називають «Старою Європою» - від Карпат до Північної Італії - існував культ Великої Праматері, яка народила все суще, яка береже життя і оновлює його. Образ Богині ми зустрічаємо на критських амфорах, і при розкопках Трипільської культури, в священних космогонічних піснях, які дійшли до нас під назвою «колядок» і у веселих новорічно-маланкових переодяганнях... Все це - відгомін древнього праєвропейського культу Великої Богині, єдиної в трьох лицах - Діви, Матері і Баби - прародительки всього живого на Землі і матері всіх людей. Подібні обряди можна зустріти і в деяких племен Африки та Американського континенту.

Наприклад, у деяких місцевостях Європи раніше - а подекуди й дотепер - здійснювали на честь закінчення жнив такий обряд: виготовляли спеціальну ляльку, закладали у неї останній зрізаний колос або останній сніп з поля, і потім цю ляльку зберігали на почесному місці в домі, до наступного урожаю.

В деяких регіонах України теж зберігся подібний обряд. «Куклюю» на Черкащині та Київщині називали в народі жмут стиглого колосся, останній, який залишають на вижатому полі і закручують за рухом сонця. Це робиться, аби наступного року теж був добрий врожай.

...Але є лялька, яку в тій чи іншій формі знали на всіх континентах. Це мотана, або вузлова лялька, виготовлена з м'якого матеріалу - шкіри або тканини і з ниток. Очевидно, перші такі ляльки робили з трави або соломи, а згодом, з поширенням ткацтва, почали використовувати тканину і прядиво.

В Україні її знають, як ляльку-мотанку, і тут вона відома з незапам'ятних часів, і своїми витокami сягає чи не в добу Трипільської цивілізації.

Найдавніші ляльки з тканини - це коптські ляльки з вовни, знайдені під час розкопок стародавніх поселень у Єгипті. Цікава деталь цих ляльок - відкрита спіраль на місці обличчя.

Спіраль - це один з найдревніших символів вічності і безконечності буття, символ родючості й нового народження у всіх народів Землі. Спіраль - це і символ Ріки Життя, у якій пливуть люди, народи, в якій з'єднуються Мікрокосм окремої людської долі і Макрокосм цілого Всесвіту. Вже зараз вчені прийшли до висновку, що спіраль - це схематичний образ власне самої еволюції Всесвіту, динамічний аспект буття, який відображає водночас плинність і вічність.

Цікавим є також те, що в основу виготовлення української ляльки-мотанки теж покладена спіраль, але про це - мова попереду.

Варто також згадати про вузлову ляльку в традиціях інших народів. Наприклад, в багатьох регіонах Росії - від поморської Півночі до степів Кубані - теж до наших днів збереглося мистецтво виготовлення ляльки-мотанки, з незначними відмінностями у формі від її української посестри; десь їх називали «желанниця» (вважалося, що така лялька, без обличчя, сприяє виконанню

бажань), десь - так само, як і в Україні «берегиня». Виготовляли і більш «спеціалізовані» ляльки: «зернушку» - на добрий урожай, «сонницю» -- щоб дитячий сон був міцним і здоровим, «долюшку» - молодій нареченій на щасливе подружнє життя... Знаходять ляльки в похованнях і на Північному Кавказі. Відмінність їхня від української - незначна різниця у формі хрестоподібного візерунка на обличчі. Якщо в ляльки з Дніпра це яскраво означений солярний хрест, то скажімо, в кавказької її сестри - це швидше ромб, візерунок якого відсилає нас до трипільського символу врожайності та жіночого начала. В Середній Азії теж знали ляльку-мотанку, і теж із хрестоподібним візерунком на обличчі.

Очевидно, така спорідненість бере початок від скіфів, бо чому ж інакше такі схожі між собою ляльки, що їх знаходять у похованнях на Кавказі і в Середній Азії - і чому ці ляльки такі подібні до своїх українських сестер? Очевидно, що про просту випадковість тут не йдеться.

Лялька-мотанка (або вузликова лялька) є прадавнім сакральним оберегом. Їй вже майже 5000 років, вона з'явилася з тих пір, як почали вирощувати льон.

Перша лялька-мотанка була виготовлена більше 5 тисяч років тому. Такі ляльки можна знайти в будь-якій країні.

Це була не просто іграшка. Вважалося, що вона захищала людину від неприємностей та бід.

Ляльку часто використовували у ритуалах. При виготовленні ритуальної ляльки в неї вплітали все те, від чого людина хотіла позбутися (біди, хвороби), і спалювали на вогнищі, або топили у воді.

При розкопках Помпей були виявлені численні лялькові лавки із збереженим товаром. Ляльковим ремеслом займалися не тільки гончарі, але і знамениті скульптори й різьбярі по дереву.

У Єгипті знайдена римська ганчір'яна набивна лялька: виконана з грубого полотна та набита клаптиками і папірусом. Дітки часів Римської імперії грали не тільки ляльками.

Достеменно відомо, що в Древньому Римі були лялькові будиночки з мініатюрними меблями, іграшкові звірки, солдатика, вовчки (дзига по-нашому), кульки і холо-хупи ... Виготовлялися ляльки з обпаленої глини (найдешевший варіант), а також з кістки, дерева, воску, бурштину, бронзи, міді і навіть срібла з золотом.

Подібно грецьким лялькам, римські робилися голенькими, без одягу.

Ганчір'яна лялька, Стародавній Рим (4-3 ст. до н.е.)

Висота 19 см (Британський музей)

Дана ганчір'яна лялька чудово складена - подивіться на пропорції!

Руки зроблені з скрученого лляного полотна (нагадує стародавні слов'янські), кольорова вовняна тканина, нині майже втрачена, покривала обличчя і тіло.

До кінця не ясно, жінка це або чоловік, але синя намистина (праворуч), швидше за все, частина прикраси - можна припустити, що це жінка.

Лялька збереглася тільки завдяки посушливому єгипетському клімату, на підставі єгипетських знахідок епохи Стародавнього Риму ми можемо зробити висновок, що лялька була дуже популярна, ця популярність притаманна їй до сих пір на території сучасної Італії.

Ляльок можна було бачити в будь-якій селянській хаті. Вони виконували різні функції - охороняли житло, дітей, сон, берегли господарство. Діти любили ними бавитися.

В Україні таку ляльку називають лялька-мотанка, і тут вона відома з незапам'ятних часів і своїми витокami сягає чи не в добу Трипільської цивілізації. Можна сказати, лялька-мотанка - це найдавніше у світі зображення людської постаті, і навіть предтеча скульптури.

Досліджуючи історію створення ляльки-мотанки, починаємо з відомого археолога Вікентія Хвойки, який в 1893 році біля селища Трипільля вперше відкрив залишки давньої цивілізації, що й одержала археологічну назву «Трипільська». Ця цивілізація існувала понад шість тисяч років до н.е.

Лялька-мотанка здавна була оберегом в українській родині. Мотанки - це й іграшка, й оберіг. Вважається, що вони з'явилися ще у добу пізнього палеоліту. Тож нині ляльці вже сім тисяч років.

Колись на теренах Європи був поширений культ Богині-матері, і саме цей культ покладений в основу виникнення ляльки-мотанки. Варто пригадати казку «Івасик- телесик», в якій Баба і Дід до появи Івасика колишуть в колиці колодку, тобто ляльку-мотанку. Ще в одній казці дівчинка отримує матусине благословення і ляльку. Близькою за ідеєю є народна казка «Золоті ляльки».

Сучасні психологи використовують такі казки в психоаналізі з метою корекції свідомості жінки, шляхом підключення до сакральної пам'яті свого народу. Лікувальний ефект досягається саме через казку і ляльку, де остання допомагає пізнати свою внутрішню сутність, яку так щиро намагається затушувати цивілізація, нівелюючи у жінки її первинні якості, прагнення і функції. Цікаво, що процес мотання ляльки має заспокійливий ефект, про який знали наші прабабусі і використовували з лікувальною метою. Не даремно ж нитку мотають за годинниковою стрілкою, ніби упорядковуючи всі енергетичні поля.

Виготовлення ляльки-мотанки - це свого роду психотерапія, яка бере свої витокі в глибокій давнині, яка допомагає зняти певні психологічні травми.

Наприклад, помічено, що діти-сироти, які пройшли майстер-класи по виготовленню ляльки, стають врівноваженішими, і разом з тим вони, роблячи свою лялечку, формують образ своєї майбутньої матері. Так само жінки, які в період вагітності проходять майстер-клас, формують для своєї дитини щастя, здоров'я, успіх.

Будь-яка річ, виготовлена власними руками, сприяє самоствердженню особистості, розвитку креативного мислення та здатності чітко уявляти майбутні результати своєї праці. Ясна річ, дитині повинні допомагати батьки або принаймні не заважати їй.

Майстерно зроблена, пишно вдягнена лялька є цінним предметом домашнього майна, разом з тим виступаючи посередницею між старшим і молодшим поколіннями, запорукою добробуту, щасливого родинного життя, й захисту від злих сил.

І сьогодні серед розмаїття сучасних ляльок народні ляльки з тканини є особливим видом з неосяжною енергетикою, які цілюще впливають на психіку й здоровий розвиток дитини. Саме тому в наші дні вони стають все більш і більш популярними.

Нині аби зрозуміти сутність мотанки, не обов'язково народжуватися у селі, варто лише відшукати та зберегти у собі чарівний дитячий світ маминої пісні чи дідової казки, збагнути, яке довжелезне коріння народної пам'яті.

Українська лялька-мотанка розвиває духовний світ і пробуджує відчуття рідного коріння. Вона завжди була пов'язана з сімейними традиціями, працею і діяльністю дорослих, оточена дитячою турботою і увагою.

Навіть зараз лялька-мотанка є своєрідним символом України, проявом нашої багатогранної культури і яскравим мистецьким витвором, в який закладена любов і добрі наміри.

ХІД РОБОТИ

1. Ознайомитись з теоретичними відомостями.
2. Розробити картку-опис різновидів ляльки-мотанки.

Приклад

Назва, особливі риси	Вигляд	Матеріали
<p>Травниця Наповнювалася різними ароматними, цілющими травами</p>		<p>Бавовняна тканина; мереживо; тасьма; кольорові нитки; синтепон; трави.</p>
2....		
3....		
4....		
5....		

3. Розробити технологічну картку виготовлення ляльки-мотанки з поетапним її виконанням (на вибір: з серветок, з природніх матеріалів, з ниток тощо).

Приклад

Послідовність виконання роботи	Поетапний ескіз	Інструменти і пристрої
<p>Щільно скручуємо тканину для тіла майбутньої ляльки</p>		<p>Бавовняна тканина; ножиці</p>

<p>Готуємо нитки для волосся. Складаємо скручену тканину для тіла навпіл, вкладаючи волосся. Червоними нитками намічаємо місце, де буде шия ляльки.</p>		<p>Нитки жовті та червоні, ножиці, основна тканина</p>
3....		
4....		

4. Створити презентацію з описом та характеристикою ляльки-мотанки різних видів як традиційної берегині народу України (групове завдання).

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ

1. Коли виникла лялька як вид декоративно–вжиткового мистецтва?
2. В яких країнах були популярні ляльки, судячи з археологічних знахідок?
3. Які матеріали використовувалися в давнину при виготовленні ляльки?
4. Який вид ляльок був розповсюджений на території України?
5. Чому лялька-мотанка вважалася оберегом?
6. Яке значення мали кольори ляльки?

Практична робота №3

ТЕМА: *Ниткова графіка або стрінг-арт як вид декоративно-ужиткового мистецтва.*

МЕТА: ознайомитися з історією виникнення ниткової графіки, її різновидами, техніками та матеріалами, що використовуються у процесі створення творів.

ОБЛАДНАННЯ ТА МАТЕРІАЛИ: основа (дощечка або картон), нитки різного кольору, цвяхи, молоток.

КОРОТКІ ТЕОРЕТИЧНІ ВІДОМОСТІ

Ниткова графіка – це оригінальний і захоплюючий вид декоративно-ужиткового мистецтва. Цей вид рукоділля придумали англійські ткачі майже чотири століття тому: вони натягали нитки в певній послідовності на вбиті в дощечки цвяхи і отримували декоративні панно, якими потім прикрашали стіни будинків. Ниткова графіка (зображення ниткою, нитковий дизайн, ниткографія, ізонитка) – техніка отримання об'ємного зображення нитками, які натягують у визначеному порядку між вбитими у тверду поверхню цвяхами в певній послідовності, а також вишивка на картоні.

Сучасні матеріали дозволяють отримувати ефектні вироби. Ниткова графіка добре гармонує з аплікацією, малюнком та бісероплетінням.

Може застосовуватися для створення художніх панно, картин. Інтер'єр, прикрашений таким чином, стане неповторним, адже роботи виконують вручну, і двох однакових просто не знайти.

Технікою ниткової графіки виконують зображення не тільки на картоні, фанері, тканині або компакт-дисках, а й безпосередньо на стінах кімнати.

Для виконання робіт в техніці ниткової графіки необхідно мати тверду основу, нитки та інструмент для роботи.

Необхідні матеріали для роботи:

основа:

-щільний картон,

-дерев'яна дошка (повинна буди достатньої товщини, щоб в неї можна було вбити цвяхи)

-фанера

* при роботі з дошкою краще підготувати таку основу, для цього можуть знадобитись :

-фарба

-морилка

-кольоровий або прозорий лак для створення фону

Оброблена основа надасть кращого вигляду картині, але можна обійтись і без цього.

- **нитки** (тонкі для шиття, для в'язання, муліне, "ірис", тонка гладка пряжа та ін.) одного кольору або декількох в залежності від схеми.

Нитки повинні бути міцними, оскільки при роботі потрібно буде їх натягувати і вони можуть рватись.

- цвяхи або канцелярські кнопки на довгій ніжці

- ножиці

- тонкий простий олівець

- шаблон малюнка

Правило вишивки – з лицьового боку роботи стібок великий, який завжди перехрещується з попереднім в обраному напрямку, а на виворітному боці – стібок маленький.

ХІД РОБОТИ

1. Ознайомитись з теоретичними відомостями.
2. Виготовити листівку або невелику картину, розробити технологічну картку виготовлення з поетапним її виконанням (на вибір: основа картон або дошка).

Приклад

Послідовність виконання роботи	Поетапний ескіз	Інструменти і пристрої
--------------------------------	-----------------	------------------------

<p>Схему кріпимо до основи або відразу починаємо прибивати цвяхи по схемі</p> <p>Або переводимо малюнок за допомогою кальки.</p>		<p>Малюнок Основа дошка 20*20 Цвяхи Молоток</p>
...		
3....		
4....		
5....		

3. Розробити інструкційні картки заповнення кута, кола, дуги (за матеріалами з мережі Інтернет, <https://naurok.com.ua/prezentaciya-nitkova-grafika-169524.html>).

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ

1. Де і Коли виник вид декоративно–вжиткового мистецтва, як стрінг-арт?
2. Які матеріали використовуються для ниткової графіки?
3. Що означає «тло», як правильно обрати?
4. Чому називають цей вид мистецтва ізониткою?
5. Які особливості нанесення малюнка на картон і на дошку?

Практична робота №4

ТЕМА: Писанки та писанкарство в Україні

МЕТА: ознайомитися з історією виникнення писанки, народними традиціями, видами писанок, дослідити етнографічний матеріал про писанку.

ОБЛАДНАННЯ ТА МАТЕРІАЛИ: віск, підготовлене яйце, писак, свіча, фарби різнокольорові, оцет, нитки.

КОРОТКІ ТЕОРЕТИЧНІ ВІДОМОСТІ

Пташине яйце, розписане мініатюрним орнаментом, називають писанкою. Назва її походить від слова “писати”, тобто прикрашати орнаментом. Оздоблюються писанки геометричним, рослинним зооморфним (риби, птахи, звірі, людина), пейзажним орнаментами, християнськими символами.

Писанка – одна зі стародавніх форм українського народного розпису, у якому наші пращури втілювали свої прагнення, віру.

Писанка – це символ весни, сонця, повернення природи до життя.

Багато народів світу шанували яйце і мали власну атрибутику його возвеличення у багатьох стародавніх народів збереглися перекази, в яких яйце виступає джерелом життя, світла, тепла, навіть зародком усього всесвіту.

Звідки ж пішла традиція оздоблювати яйце в Україні?

Досліджуючи матеріали археологічних експедицій з вивченням трипільської культури (V-II тис. до н.е.), вчені побачили на кераміці орнаментальні малюнки, які дуже нагадують орнамент на сучасних українських писанках.

Так зображена на малюнку богиня Лада дуже нагадує образ Березині. Їх поєднують благально піднесену догори руки та інші характерні елементи.

На території України писанкарство набуло найбільшого поширення за часів Київської Русі, в X-XIII ст.

Запроваджуючи християнство на Русі, церква вдало використала язичницькі вірування і народні звичаї, в тому числі й святкування Великодня

навесні як пробудження всього живого на землі, що збігалось з християнськими пасхальними святами на честь воскресіння Ісуса Христа.

Звичайне куряче яйце недовговічне, тому в Київській Русі майстри майоліки у великій кількості виготовляли керамічні розписані яйця, і це дало змогу багатьох поколінням милуватися ними. Найулюбленішим мотивом був мотивом сосонки – яскраво-зеленої травички, що найперша прокидається після зими, сповіщаючи про прихід весни.

Улюбленим кольором майстрів був жовтий та світло-зелений на темному, здебільшого коричневому або чорному тлі. Такі писанки можна побачити у Державному музеї історії України.

Татаро-монгольська навала на Русь припиняє діяльність ремісничого цеху, який репродукував українські писанки з глини, що експортувалися в інші країни. У цей період поступово розвивається писанкарство, починається розподіл традицій мистецтва за регіонами. За період XIII до другої половини XIX ст. у писанкарстві майже не виникає нових елементів. Найдавніші писанки, виготовлені з курячих яєць, зберігаються в музеях і датовані другою половиною XIX – початком XX ст. Вони мають характерні ознаки кожного регіону їх виготовлення.

В Україні писанки виконують обрядову, ігрову, декоративну та інші функції. Обрядова функція писанки пов'язана зі святкуванням перших днів Пасхи. Зі свячених писанок починався великодній обід, їх дарували на знак поваги, любові, з побажанням добра. Писанки були своєрідним оберегом у хаті, тому їх намагалися зберегти до наступної весни.

Матеріалом для писанки є пташине яйце. За технікою виконання сучасній писанці передувала *крашанка* – яйце пофарбоване в один колір рослинними фарбами. Пізніше з'явилася крашанка, яка побутує й до цього часу.

Яйце опускають у фарбу, потім крапають на нього гарячим воском.

Коли віск вихолоне, яйце кладуть у темнішу фарбу. Після цього яйце опускають у гарячу воду, де віск сходить з нього залишивши різної величини і форми крапочки по кольоровому тлі.

Із кінця ХІХ ст. поряд із писанками створюються дряпанки і мальованки.

Дряпанка – це крашанка, на якій орнамент видряпано голкою або металевим стержнем.

Мальованка – це яйце, розписане фарбами за допомогою пензля.

Часто в оздобленні писанок використовують поєднання двох і більше прийомів розпису (крашанка, мальованка, дряпанка).

У 80-х роках ХХ ст. до писанкарства звертаються професійні художники, народні майстри старшого покоління. У містах виникають музеї писанок (м. Коломия).

Великі експозиції писанок має Львівський музей, етнографії та художніх промислів України – понад 11000 штук з 20 областей України. Українські писанки можна побачити за межами України: в Лондонському королівському музеї, в музеях Праги, Кракова.

У наш час мистецтво писанок чарує око розмаїттям орнаментальних мотивів і буянням насичених фарб, викликаючи загальне захоплення.

Писанкарство вважається одним із найцінніших різновидів українського декоративного розпису.

Раніше писанка була поширена на всій території України й колорит її різнився залежно від регіону. Так у Центральній Україні в розписі полюбили вдаватись до великих елементів, та використовували лише 2-3 кольори. В той же час, писанкам Гуцульщини багаті на велику кількість дрібних візерунків. Що ж

до кольорів, то традиційними тут були червоний, жовтий і чорний. Тоді як на Полтавщині - зелений та червоний, а на Півдні - ближче до моря - без синього ніяк не можна було обійтися і т.п.

За радянських часів мистецтво писанкарства збереглося здебільшого лише в Західній Україні. І зараз там існують визнані центри цього народного мистецтва, серед яких Космач, на Івано-Франківщині, а в місті Коломия є навіть унікальний музей Писанки. Це єдиний у світі спеціально збудований музей для збереження й експонування саме творів писанкового розпису. Колекцією містить понад 6000 експонатів, а сама будівля музею, до речі, також виконана у формі яйця. Зберігаються писанки і в краєзнавчих та музеях декоративного мистецтва. При цьому найстаріші експонати - з кінця з яких 19 століття, коли писанку, власне, почали сприймати як витвір народного мистецтва, а отже колекціонувати та досліджувати. Останнім часом мистецтвознавці знову досить активно звернулись до вивчення цього явища. В той же час, зараз писанкарство активно відроджується скрізь по Україні - створюються гуртки, здебільшого при школах. Чимало художників звертаються до писанки в своїй авторській творчості. Писанки можна класифікувати за такими характерними ознаками:

- - з геометричним орнаментом;
- - з рослинним орнаментом;
- - з рослинним і геометричним орнаментом;
- - з анімалістичним (тваринними) мотивами;
- - з зображенням жанрових сценок;
- - з зображенням традиційних архітектурних споруд;
- - з довільними декоративними плямами, які не можна віднести до геометричних, ні до рослинних, ні до тематичних мотивів;
- - писанки з характерною християнською геральдиком, церковною символікою у вигляді різноманітних зображень: хрестів, розп'ять, церков, капличок та іншою ритуальною атрибутикою, що пов'язані з Великодніми святами - Пасхою.

ХІД РОБОТИ

1. Ознайомитись з теоретичними відомостями.
2. Розробити картку-опис різновидів писанок.

Приклад

Класифікація	Вигляд	Регіон України
<i>Писанка з геометричним орнаментом</i>		Волинь
<i>Травлена писанка з анімалістичними та орнаментальними мотивами</i>		Гуцульщина
3....		
4....		
5....		

3. Створити презентацію про писанкарство як вид декоративно-вжиткового мистецтва України (групове завдання).

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ

1. Від чого походить назва «писанка»?
2. Чому писанкарство вважають декоративно – вжитковим мистецтвом?
3. Які є види писанок, як їх розділяють за регіонами?
4. Як називається інструмент для писанок, які можливі варіанти виготовлення?
5. Які символи найчастіше використовуються? Що ними виражають?

Практична робота №5

ТЕМА: *Технологія лозоплетіння. Виготовлення виробу з паперової лози*

МЕТА: ознайомитися з мистецтвом лозоплетіння, основними видами та техніками, засвоїти технологію лозоплетіння з паперової лози.

ОБЛАДНАННЯ ТА МАТЕРІАЛИ: газетний або журнальний папір, клей ПВА або ПВП, ножиці, фарби, прищепки, основа (картон), тканина для декорування, нитки.

КОРОТКІ ТЕОРЕТИЧНІ ВІДОМОСТІ

Лозоплетіння – це виготовлення господарсько-побутових та художніх виробів з різноманітної еластичної сировини, одне з найдавніших ремесел. Воно виникло, як і кераміка, раніше, ніж обробка дерева, металу, які потребували відповідних знарядь виробництва. Його сліди знайдені археологами ще в неоліті. Найдавніші пам'ятки українського плетіння походять з кінця XVIII століття і початку XIX ст. і зберігаються у музеях Києва, Львова та інших міст.

Плетені вироби з лози – один з найстародавніших промислів на Україні, процес досить тривалий і кропіткий. Вироби використовували для збереження, транспортування та перенесення продуктів, для виготовлення огорож, господарських приміщень. Традиційне плетіння охоплює широку сферу предметів від елементів будівництва, меблів до дрібних виробів та іграшок. Плетіння було глuxe та ажурне. Ажурне плетіння застосовували переважно при

плетінні меблів. На початку 30-х років лозоплетіння з кустарного промислу перетворились на фабричне виробництво.

Лозоплетіння розвивалося в тих місцевостях, де росла лоза. Вона податлива до згинання і при цьому не ламається. Віками нагромаджувались технічні прийоми обробки матеріалу для плетіння, уміння використовувати його практичні можливості та художні особливості.

Характерними рисами виробів із лози є те, що вони легкі, зручні, досить міцні і можуть використовуватись в різних природних умовах. В основі конструкції форм предметів лежить їхня практична доцільність. Найбільш поширеним є виготовлення кошків, квітів, хлібниць, підставок для вазонів, бутлів, підносів.

У багатьох місцевостях Гуцульщини народні майстри лозоплетіння спеціалізуються на виготовленні меблів – столів різної форми, крісел, шаф, книжкових стелажів, ліжок. Плетені меблі у всіх асоціюються з особливим домашнім затишком. Саме ці речі створюють ту душевну атмосферу, яка, здавалося, назавжди канула в лету разом з минулим, розміреним і спокійним життям, старовинними садибами і зворушливими чаювання під квітучими яблунями. Плетені вироби умовно утворюють 6 родів: меблі, декоративна пластика, побутові предмети, кошики, предмети одягу, іграшки.

Заготівля лози проводиться восени протягом двох місяців. Стебло лози повинно бути довжиною 1200-1500 см. Після того, як лозу зрізали, стебла

зв'язують в пучки до 10 кг. Для отримання необхідної сировини, пучки потрібно відварювати протягом двох годин. Тому вручну стебла очищають від кори, головне при очистці - не пошкодити стебло і сушать у спеціальних сушках. Зберігають сировину у приміщенні, яке постійно провітрюється. Вентиляція - одна з обов'язкових умов зберігання лози. Перед тим, як починати процес плетіння, лозу знову замочують у воді протягом двох годин. Тільки після цього її можна використовувати для роботи (вона стає придатною для обробки).

Існує декілька видів плетіння:

- 1. Просте плетіння через одну стійку (цим способом в основному заплітаються стінки виробів).*
- 2. Просте плетіння через декілька стійок (цим способом закріплюють і фіксують).*
- 3. Пошарове плетіння (це плетіння утворюється кількома прутами через один стояк).*
- 4. Плетіння ряду*
- 5. Квадратне плетіння*
- 6. Плетіння шнурочками*
- 7. Плетіння косою (цим видом закінчують плетіння стінок кошків та інших предметів).*
- 8. Ажурне плетіння (плетіння відкритими чарунками)*
- 9. Ромбовидне плетіння*
- 10. Плетіння зімкнутих фігур.*

Народне декоративне мистецтво плетіння – своєрідне художнє явище українського народного мистецтва.

Художньою основою його служить розумне співвідношення традицій і новаторства, колективності та індивідуальності в творчому процесі. Народне мистецтво плетіння характеризується вивіреністю, чіткістю і бездоганною досконалістю. Це результат праці багатьох поколінь, художня традиція, що увібрала в себе досвід минулого.

Техніка лозоплетіння.

Існує декілька видів (основних) плетіння. Найпростіший - *плетення одним кінцем*. Цим способом в основному заплітається стінки виробів. При замкнутому контурі (круг, овал) і безперервному плетенні кількість стоячків повинна бути непарною.

Плести одним кінцем можна не тільки через один стоячок - один спереду, другий ззаду, але і в іншому порядку один спереду, два ззаду, один ззаду, два спереду, два ззаду, два спереду.

Плетення двома кінцями звичайне застосування при безперервному плетенні з парним числом стоячків.

Плетення двома кінцями мотузочкою – цей спосіб застосовується на початку плетення, так як цим способом за один прохід закріплюється, фіксується в конкретному положенні, а також для відокремлення одного виду плетення від другого.

Плетення трьома кінцями (мотузочка в три пруті).

Цей вид плетення застосовується для оформлення початку плетення або його закінчення, а також для відокремлення одного виду плетення від іншого. Інколи його застосовують і для суцільного плетіння, коли потрібно одержати красиву річ.

Плетення парним прутом.

Починати плетення цим способом потрібно починати з 2-3 мотузочок в два або три пруті.

Плетення починати з комельків. Два пруті комельками заводять за стоячок один і потім обігнути стоячок спереду два і ззаду стоячок три виводять на зовні. Наступні два пруті заводять за стоячок, заплітають в стоячках і виводять на зовні. Таким чином вплітаються по два пруті до кожного стоячка. Після цього кожна пара заплітається за наступні два стоячки і до тих пір поки не закінчуються пруті.

Всі пари прутів повинні обігнути кількість стоячків.

Плетення косички.

Косичку з кінців стояків плетуть так. Крайній лівий стояк загинають вправо на зовні, поруч з ним укладають два пруті однакові із стояком довжини і товщини; кошлеві кінці випускають всередину на 2,5-3 мм. Між другим та третім стояками закладають два пруті, випускаючи кошлеві кінці назовні, а вершинні в середину.

Потім притискають їх кінцем другого стояка, загинаючи їх назовні вправо: кінець третього стояка загинають так само, як і кінець першого, а поруч з ним кладуть два пруті кошлевими кінцями всередину. Так за рахунок додаткових прутів один бік звернено подвійні, а в другий – потрійні кінці. Дальша робота полягає у плетінні косички по два пруті вправо і по три – вліво. З перекладених трьох прутів вліво після повороту їх вправо влітають тільки два пруті, а третій обрізають. Після зникання кінців плетення косички всі пруті слід висмикнути, а на їх місце протягнути кінці плетених стояків. Накладну косичку плетуть у три, або чотири пари прутів простим плетенням, перекладаючи пруті то вправо то вліво.

Плетіння з паперової лози

Якщо немає можливості заготувати в лісі й правильно обробити лозу, її можна замінити газетою. Плетіння з газетних трубочок зможе засвоїти кожен початківець.

Для виготовлення газетних трубочок використовуються газети, спиця товщиною 1,5 мм або дерев'яна шпажка, клей для паперу, пензлик, олівець, лінійку, канцелярський ніж або ножиці.

Виготовлення газетних трубочок. Газету розрізати уздовж довгої сторони на кілька частин. Дві смуги по краях найцінніші, з них виходять білі трубочки.

Трубочки з літерами теж ефектні в плетінні, підкреслюють незвичайність матеріалу. Крутити трубочки краще на столі з шорсткою поверхнею. Прикладіть на одній стороні паперової смужки спицю під кутом приблизно на 30°. Куточок газети загорніть під тим же кутом і міцно притисніть. Правою рукою повертайте спицю, поступово скручуючи трубочку, лівою - притримуйте газету. На куточок смужки нанесіть трохи клею, поверніть її до кінця і дайте клею схопитися. Вийміть спицю.

Ширина паперових смуг залежить від того, який виріб ви задумали. Якщо вирішили сплести щось велике, то ширина смуги повинна бути 6-7 см. Для маленьких виробів достатньо 3-5 см. Чим вужча смуга, тим тонша повинна бути спиця. Смуги шириною 7 см найкраще накручувати на спицю діаметром 2,5 мм. Для смуги шириною 4 см підійде спиця діаметром 1,5 мм.

Нарощування трубочок. Якщо ви скрутили трубочку правильно, то з одного боку вона буде трохи ширша. Для нарощування одну трубочку треба просто на 1,5- 2 см вставити в іншу. Якщо кінці трубочок вийшли однаковими, то для нарощування складіть один кінець «куточком» або зріжте його під гострим кутом. Щоб з'єднання було міцним і надійним, використовуйте клей.

Фарбування. Газетні трубочки зручно фарбувати в лотку з невеликою кількістю рідини або занурювати в пляшку з широким горлом одразу по кілька штук. Можна фарбувати широким пензликом на покритій клейонкою поверхні, злегка обертаючи трубочки. Сушити їх краще на решітці. Якщо хочете пофарбувати готовий виріб, робіть це спочатку широким пензлем, а потім тонким, ретельно промазуючи щілини. Також роботі можна надати бажаний колір за допомогою пульверизатора або зануривши її в ємність з фарбою і потихеньку обертаючи.

Види плетіння. Для початку спробуйте плести найпростішим плетінням, тобто однією смужкою. Оберіть форму, яку ви будете обплітати. Це може бути

банка, пляшка або коробка. Насамперед необхідно утворити стійки, а потім закріпити на початку плетіння одну вільну паличку. Кожен кінець стійок підніміть вгору та закріпіть за допомогою прищіпок. Далі вільною трубочкою починайте обплітати стійки. Так само плететься кошик із використанням двох паличок.

Надалі ви зможете експериментувати: чергувати плетіння то однією, то двома паличками. Складніше плететься мотузкою. Для цього використовують дві трубочки. Їх розташовують по різні сторони від стійки і переплітають на проміжку між стійками. Таке плетіння виглядає особливо цікаво, а кошик виходить міцним, добре тримає форму.

Існує ще й косе плетіння. Воно підходить для ваз, ялинок, склянок тощо. Для цього використовують тільки стійки, які переплітаються між собою з невеликим зміщенням. Цю техніку краще засвоювати через майстер-клас з відео-уроками. Практично всі види плетіння є суцільними, тобто кожний попередній ряд переходить у наступний.

Декорування. Прикрасити плетені вироби можна в техніці декупаж. Для цього виріжте мотив із серветки. Видаліть 2 білих шари, залишаючи 1 тонкий кольоровий. Розбавте клей ПВА водою 1:1, візьміть широкий приплющений пензлик, прикладіть мотив до сухої поверхні плетіння та обережними рухами, рухаючись за годинниковою стрілкою з центру до країв, нанесіть отриманий розчин. Кожен наступний мазок повинен захопити частину попереднього. Працюйте швидко, тому що серветка дуже розмокає і «тягнеться» за пензликом. Дуже важливо наносити декупаж на білу поверхню. Потім зафарбуйте поверхню навколо малюнка потрібним кольором і охайно промалуйте краї малюнка на серветці. Після висихання нанесіть акриловий лак.

Щоб ділянки з декупажем на плетінні з газет виглядали яскравіше, використовуйте акрилові фарби для виділення окремих деталей серветки та домальовки елементів.

Якщо виріб виглядає не дуже привабливо через колір чи якість паперу, його краще пофарбувати і прикрасити шовковою стрічкою. Також можна пошити

мішечок з бавовняної тканини для зручності по догляду за корзинкою (її можна прати) і використовувати для косметики чи інших повсякденних речей.

ХІД РОБОТИ

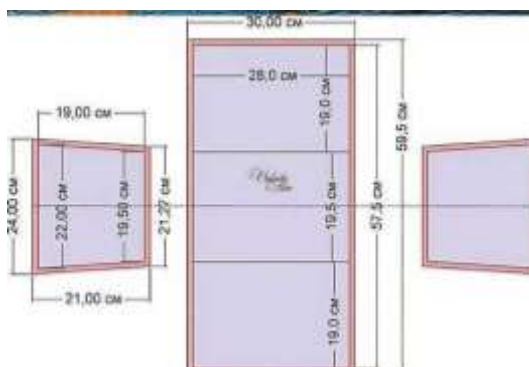
1. Ознайомитись з теоретичними відомостями.
2. Практична робота ВИГОТОВЛЕННЯ КОРЗИНКИ З ПАПЕРУ.

Користуючись інформаційними джерелами, оберіть вироби з паперу для декору інтер'єру своєї кімнати. Оберіть техніку виконання. Підберіть інструменти та матеріали. Обґрунтуйте вибір. Створіть власну презентацію з послідовністю .

Приклад 1.

Приклад 2

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ

1. Коли виникло мистецтво лозоплетіння, чи було популярним в Україні?
2. Які є види лозоплетіння?
3. Охарактеризувати основні техніки?
4. Які конструкційні матеріали можна лімітувати з паперу?
5. Чим можна декорувати виріб, плетений з паперових трубочок?

Практична робота №6

ТЕМА: Бісероплетіння як вид декоративно-вжиткового мистецтва

МЕТА: ознайомитися з мистецтвом бісероплетіння, основними видами та техніками безпеки при роботі з інструментами, провести аналіз графічних схем бісероплетіння.

ОБЛАДНАННЯ ТА МАТЕРІАЛИ: бісер, голки, нитки, дріт, верстат, кусачки.

КОРОТКІ ТЕОРЕТИЧНІ ВІДОМОСТІ

Народне мистецтво створення аксесуарів, прикрас, картин і навіть іграшок з бісеру (від арабського «бусра» - фальшиві перли) з'явилося одночасно з склоробами не менше шести тисячоліть тому. Батьківщиною бісероплетіння вважається Древній Єгипет. Саме представники безслідно зниклої цивілізації першими придумали оригінальний вид декоративного оформлення одягу, створення біжутерії з використанням скляних непрозорих намистин.

Пізніше бісер стали комбінувати з іншими матеріалами: наприклад, самоцвітами. Метод отримання «скелець» був досить трудомістким: металеву вісь обвивали ниткою, витягнутою з вузького скла, а після застигання або витягували стрижень, або розрізали його на маленькі шматочки і відшліфовували

кожну бісерину. Кольоровий матеріал єгиптяни навчилися виробляти лише в I столітті до н.е. Потім склоробами зайнялися сирійці, трохи пізніше - римляни. Мешканці «міста на семи пагорбах» проявили винахідливість і створили принципово новий спосіб отримання скла шляхом видування з трубки. Це дозволило налагодити масове виробництво бісеру і відповідно, торгівлю останнім по всьому світу.

Настала нова ера, і виготовленням скла зацікавилася антична Греція, а слідом за нею країни Західної і Південної Європи: Німеччина, Франція, Іспанія та ін. Але жодне з цих держав не досягло такого розвитку, як Італія, зокрема, Венеція. Дійсно, навряд чи знайдеться людина, що не чула вираз «венеціанське скло».

Особливий розквіт склоробства в знаменитому «місті каналів» припав на період з XV по XVIII ст. Венеціанські умільці виготовляли поряд з предметами зі скла також бісер: невеликий блискучий, парчевий. За якістю вироблених намистин з Італією могла зрівнятися хіба що Чехія. Тут склоробство набуло інтенсивного розвитку з XVI століття. Чехи користувалися своєю власною технікою виготовлення скла, що надало їм можливість створювати гранований богемний бісер, цінність якого перевершувала таку венеціанських круглих намистин. Позиції світового лідера у виробництві бісеру Чехія утримує донині.

Почнемо з найважливіших засобів, без яких неможливо бісероплетіння як таке - це бісер, голки і матеріал, що надає форму готового виробу. Намисто може бути округлим або трубчастим (стеклярус), дрібним або великим, сяючим або матовим, всіляких відтінків і з різних матеріалів.

Нанижують бісер на нитки (бавовняні, капронові), волосінь, дріт - в залежності від рівня майстерності рукодільниці. Голка потрібно для швидкого і легкого протягування нитки через отвір в бісер, тому обирають досить тонкий інструмент. Краще, якщо це буде спеціальна голка. Крім того під рукою завжди повинні бути плоскогубці (якщо в якості «скелета» виробу вибрано дріт), ножиці і лупа. Необхідність збільшувального скла теж є: *бісероплетіння* - це процес, що

вимагає величезного напруження очей. Ясна річ, цей факт навряд чи позитивно позначиться на стані органів зору без надання їм допомоги ззовні.

Задумавши сплести прикрасу, наприклад, сережки або намисто, потрібно мати металеві з'єднання, кільця, застібки. Можна придбати цей вид фурнітури в магазинах для рукоділля. Але перш за все подібні деталі можуть бути у будинку (намисто, яке вийшло з моди). До речі, новачкам робочий матеріал спеціально купувати зовсім не обов'язково: для тренувань можна цілком використовувати складові старих прикрас.

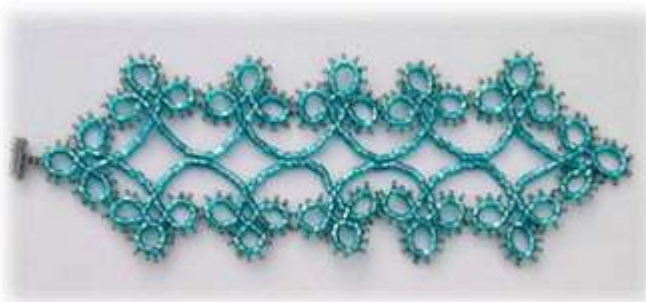
ПРИЙОМИ БІСЕРОПЛЕТІННЯ

Створення виробів з крихітних намистин здійснюється за допомогою *схем*, що розробляються досвідченими майстрами, або завдяки власним оригінальним ідеям. Сам же процес нанизування бісеринок на тонку нитку-основу виробляють, використовуючи *особливі прийоми*.

Мозаїчне плетіння. Його застосовують, коли хочуть отримати виріб щільною рифленою текстурою, що має виворітну і лицьову сторони.

Ажурне - на протилежність мозаїчному прийому бісероплетіння дозволяє отримати в результаті річ пухкої конституції. Виконання ажурного виробу не викликає особливих труднощів і буде зрозуміло навіть початківцям майстриням. Здійснюється однією або двома бісерними голками.

Монастирське плетіння або «хрестик». В результаті використання даного прийому розриви між намистинками у виробі виходять мінімальними, а сама прикраса - нещільною. Знадобляться дві голки з обох кінців робочої нитки.

Модифікацією ажурного бісероплетіння є прийом **паралельного нанизування**. Кількість інструментів той же, що і в попередньому варіанті, ось тільки виріб має щільну структуру за рахунок відсутності відстаней між намистинками. Тут більш ніж доречно використовувати дрiт.

Для тих, хто вирішив створити гобелен або картину з бісеру, пропонується **тканинна техніка**. Від згаданих вище різновидів вона відрізняється тим, що виробляє ефект цілісного полотна. У такому виробі намистинки повинні підходити один одному за розміром, між ними повинні дотримуватися проміжки, інакше не буде досягнутий потрібний рівень щільності.

Крім того, що бісероплетіння є самостійним видом прикладного мистецтва, його активно застосовують разом з іншими типами рукоділля: бісером розшивають тканини, намистини включають в процес в'язання і навіть ткацтва. Даний вид рукоділля відбився в колекціях відомих дизайнерів в якості обробки, переважно з метою відтворення фольклорних і романтичних мотивів.

ХІД РОБОТИ

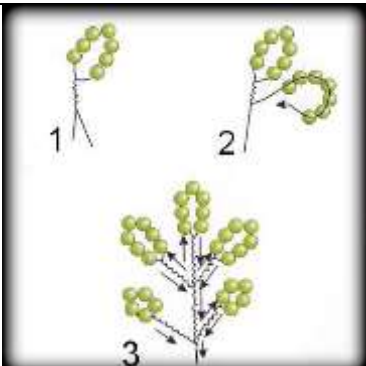
1. Ознайомитись з теоретичними відомостями.
2. Розробити картку-опис класифікації різновидів бісеру.

Приклад

Класифікація	Вигляд	Опис
<i>За матеріалом:</i>		<i>Скляний</i>
		<i>Металевий</i>
<i>За формою:</i>		.....
<i>За блиском:</i>		.....

3. Розробити картку-опис технік бісероплетіння.

Приклад

Техніка	Схема
<i>Скрутка</i>	

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ

1. Коли виникло мистецтво бісеропетіння?
2. Які країни лідирують у виробництві бісеру?
3. Які існують класифікації бісеру?
4. Охарактеризувати основні техніки і прийоми?
5. Для виготовлення яких виробів потрібен верстат, який його вигляд?

Практична робота №7

ТЕМА: Дорсетський гудзик

МЕТА: ознайомитися з історією виникнення дорсетського гудзика, основними техніками, матеріалами та інструментами, технологією виготовлення.

ОБЛАДНАННЯ ТА МАТЕРІАЛИ: голки, нитки, основа (пластмасова, дерев'яна, металева), схеми.

КОРОТКІ ТЕОРЕТИЧНІ ВІДОМОСТІ

Дорсетський гудзик (Dorset buttons) був винайдений у Дорсеті (Англія) у 18 столітті. Спочатку основа для гудзика виготовлялася з баранячого рогу, пізніше стали використовуватися металеві кільця. Довгий час виготовленням дорсетських гудзиків було окремою галуззю. Цим ремеслом займалися цілі сім'ї, а також ув'язнені та діти-сироти у притулках. В 1851 Джон Ештон винайшов спеціальну машину і почалася ера масового промислового виробництва.

Через оригінальний зовнішній вигляд Dorset buttons широко використовують у рукоділлі. Гудзики можуть стати основою для красивої

брошки або шпильки, послужити прикрасою для аксесуарів або перетворитися на частину настінного колажу.

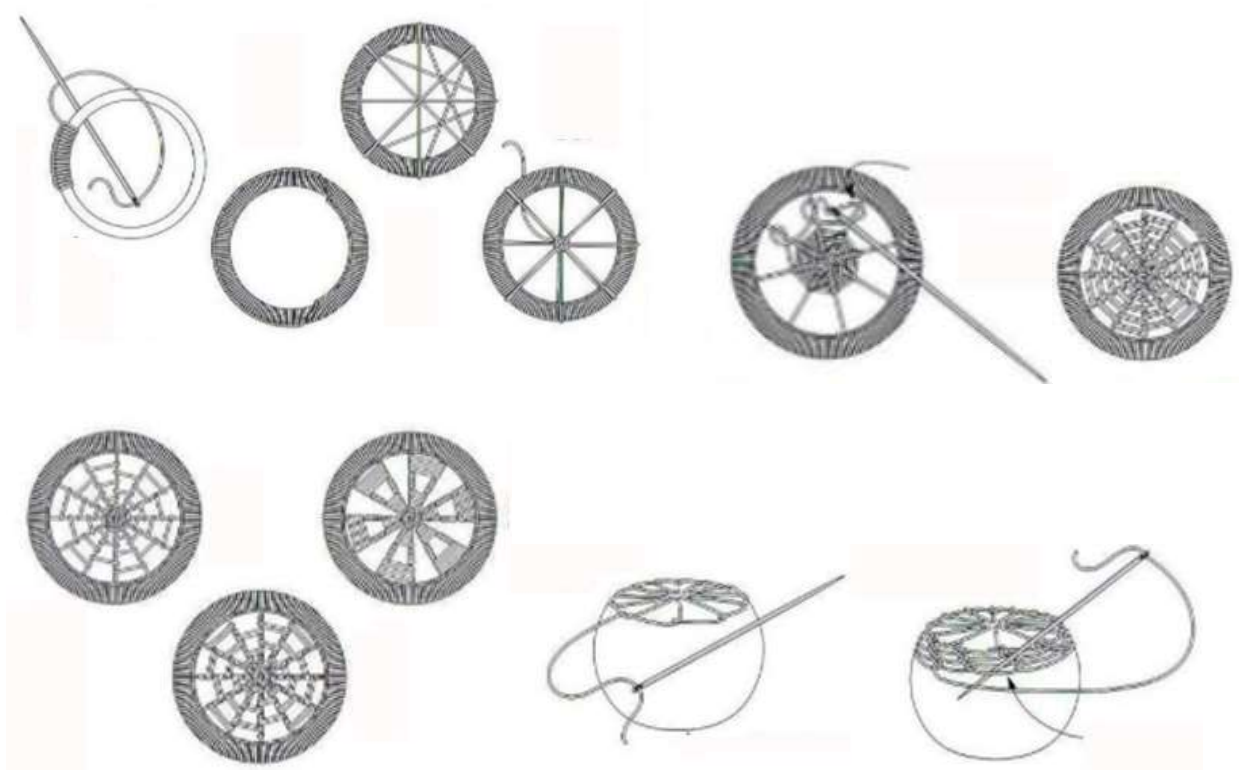
Виготовити дорсетсий гудзик під силу будь-кому. Для цього потрібно зовсім небагато матеріалів:

- пластмасові кільця - бажано, щоб діаметр кільця був досить великим для зручності роботи;
- ножиці;
- тупа голка з великим вушкам;
- пряжа (підійде будь-яка нитка - вовняна, шовкова, бавовняна);
- для прикраси можна використовувати перлини, бісер.

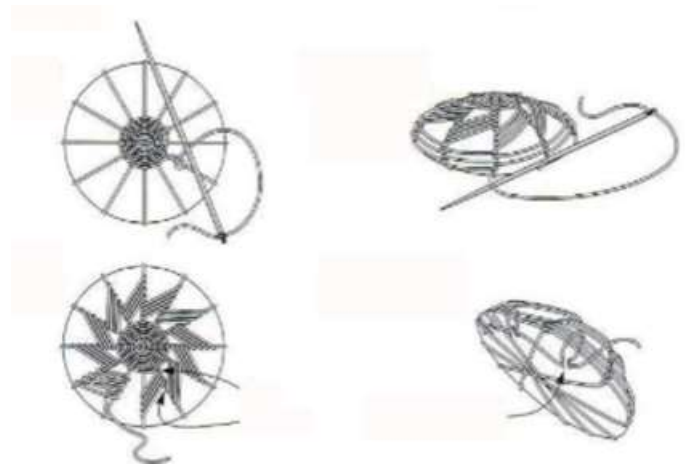
Спочатку кільце обмотують ниткою. Потім прокладають стібки з одного боку в інший, з'єднуючи в центрі. Виходить каркас, яким, за допомогою переплетення ниток, утворюють різні візерунки.

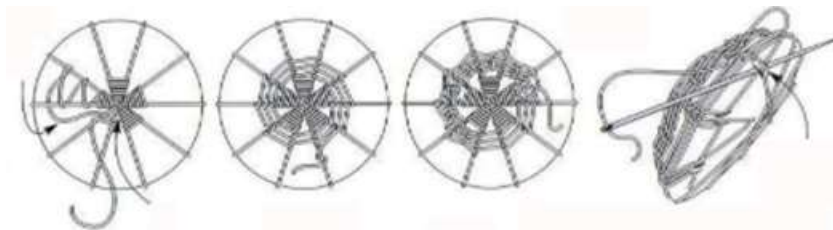
Приклади гудзиків зі схемами:

Приклад 1.

Приклад 2.

За допомогою тасьми:

Як зробити петельку на Дорсетському гудзику:

ХІД РОБОТИ

1. Ознайомитись з теоретичними відомостями та схемами створення гудзиків.
2. Обрати один з варіантів (наприклад, у Pinterest) і виготовити, фіксуючи послідовність, створивши технологічну карту зі схемами та фото.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ

1. Коли виникло мистецтво створення дорсетського гудзика?
2. У якій країні створили, а згодом запустили у масове виробництво?
3. Які матеріали використовують для створення цих гудзиків?

Практична робота №8

ТЕМА: Технологія «Пейп-арт»

МЕТА: ознайомитися з історією виникнення технології пейп-арт, основними техніками, матеріалами та інструментами, технологією виготовлення.

ОБЛАДНАННЯ ТА МАТЕРІАЛИ: серветки, ємність з водою, клей, ножиці, фарби, предмет для декору.

КОРОТКІ ТЕОРЕТИЧНІ ВІДОМОСТІ

Пейп-арт - серветкова техніка для незвичайного декору

Серветкова техніка Пейп-арт – це порівняно молоде, але вже дуже популярне рукоділля. Дослівний переклад paper art - паперове мистецтво.

Але в підсумку виходять об'ємні зображення, в яких складно вгадати природу походження. Пейп-арт здатне візуально імітувати і об'єднувати складні і дорогі сучасні дизайнерські техніки: карбування, різьблення по дереву, ковку, вишивку, ліплення. При цьому основний матеріал практично завжди під рукою. Це звичайні паперові серветки - столові або косметичні.

Коротка історія серветкового рукоділля

В основі рукоділля лежить декор серветками, але нічого спільного з декупажем тут немає. Так само, як і з ліпленням з пап'є-маше. Серветки скручують в джгутики, з яких потім і створюють декор на твердій поверхні.

Автором новаторської техніки є Тетяна Сорокіна, мешканка міста Миколаєва, талановита художниця і поетеса, керівник естетичної студії «Акварель».

Придумана нею в 2006 році «серветкова пластика» негайно ж прогрімала на Міжнародному фестивалі дитячої творчості. Представлені роботи майстра і її учнів вибороли почесне перше місце і Гран-прі конкурсу.

У 2014 році була видана перша книга-посібник з вивчення техніки з уже зміненою авторською назвою «Пейп-арт».

Бажаючи дізнатися, що таке Пейп-арт і спробувати нову творчість, відразу ж знайшлися. Умільці швидко освоїли модне рукоділля і почали вносити в нього свої напрацювання.

Переваги нового хобі

Завжди корисно спробувати щось нове і, можливо, відшукати себе в якомусь захопленні. Техніка Пейп-арт здатна зацікавити як новачка, так і досвідченого майстра.

Серветкове рукоділля – це цікаво і досить просто, освоїти мистецтво Пейп-арт під наглядом наставника може навіть дитина. Це прекрасна можливість висловити свій настрій і власне розуміння краси в творчих виробках. А результати виконаної роботи часто не тільки прикрашають приміщення, але і використовуються в побуті.

Виріб в техніці Пейп-арт – це перетворення абсолютно непотрібних речей в шикарні деталі інтер'єру або навіть в практичні речі, унікальні за своєю красою.

Наприклад, зі шматка картонної коробки може вийти об'ємна картина. Коробка з-під цукерок або з-під дрібної побутової техніки перетвориться в старовинну шкатулку, скляний глечик і стакани - в рідкісний столовий сервіз. З любов'ю декоровані тарілки або пляшки ідеально доповнять дизайн кухні.

Світова слава, простота виконання і краса готових виробів, - ось основні чинники постійного зростання шанувальників і просто бажаючих спробувати зробити декор Пейп-арт своїми руками.

Як навчитися техніці серветкового декору

Пейп-арт не обмежує фантазії майстра, дозволяє формувати обсяг і фактуру виробу, додавати додаткові елементи у вигляді черепашок, монет, намистин або ліпних глиняних деталей. Суть паперового мистецтва – окантовка малюнків або викладення деталей з самостійно скручених серветковий ниток різних кольорів, розмірів і щільності.

Матеріали для рукоділля

Створювати «шедеври» в стилі Пейп-арт своїми руками не тільки цікаво, а й дуже вигідно, витрати мінімальні. Перший етап роботи – підготовка потрібних матеріалів і допоміжних засобів. Для творчості потрібні:

- ♣ паперові серветки;
- ♣ клей;
- ♣ ножиці;
- ♣ невелика ємність з водою;
- ♣ вафельний рушник;
- ♣ різнокольорові фарби;
- ♣ зубочистки і пінцет;
- ♣ прозорий лак;
- ♣ предмет для декору.

Серветки підійдуть звичайні кухонні, косметичні, багат шарові, білі або кольорові. Можна пустити в хід навіть туалетний папір.

Для роботи з паперовими елементами Пейп-арту знадобиться клей ПВА, чим більше, тим краще. Для приклеювання додаткових деталей з пластику або заліза слід використовувати «Суперклей» або «Момент».

Вафельний рушник – необов'язково. Це залежить від того, яку техніку виготовлення серветковий ниток ви виберете, і чи багато потрібно готового матеріалу.

Професіонали воліють аерозольні фарби, вони прекрасно лягають на будь-яку поверхню, дуже добре виглядають. Але якщо потрібно виготовити строкату різнобарвну саморобку, або роботу виконує дитина, краще використовувати гуаш або акрилові фарби.

Пінцет буде потрібно для акуратного зволоження серветок перед скручуванням, а зубочистки – просто знахідка для вирівнювання положення нитки вже після приклеювання.

Підготовка до декорування

Техніка на прикладі прикраси скляної пляшки «під старовину».

Будь-яка задумка або ідея повинна починатися з ретельної зачистки предмета для декорування. З поверхні видаліть всі етикетки, вимийте і висушіть пляшку, якої збираєтеся подарувати «нове життя».

Стандартні білі серветки потрібно порвати на невеликі квадрати близько 4 см в ширину і щільно обклеїти ними нижню половину пляшки, починаючи з донця. Для цього на скло товстим шаром нанесіть клей ПВА. Коли папір підсохне, то ж саме виконайте з верхньою частиною, аж до горлечка пляшки.

Обклеєний макет промажте ще одним шаром ПВА і залиште гарненько висохнути. Цей крок забезпечить фактурність скляної поверхні і спростить подальшу роботу.

Поки клей сохне, займіться заготівлею основного матеріалу – серветковий ниток. Можна використовувати стандартні білі серветки, які завжди є під рукою, тому що в подальшому виріб буде фарбуватися. Слід нарізати смужки шириною близько 1,5 см, а потім сформувати з них джгутики.

Як зробити джгутики з серветок

Є кілька способів формування джгутиків:

1. За методикою відомого майстра Пейп-арт Тетяни Сорокіної за допомогою пінцета візьміть смужку паперу, занурте в ємність з водою, руками скрутіть джгут.

2. Можна постійно змочувати руки у воді і мокрими долонями формувати нитку з сухих серветок.

3. Якщо потрібно багато матеріалу для творчості, а часу обмаль, використовуйте так званий «хитрий» спосіб. У 100 мл води розчиніть половину чайної ложки клею, на стегно постеліть вафельний рушник, а на нього - змочену в розчині серветку, різко проведіть долонею до коліна.

У разі пересихання «шнурочків» перед приклеюванням змочуйте їх водою. Кульки, квадратики та інші форми для композиції виготовляють з уже готових ниток. З вологою і податливою ниткою вийде скрутити найхитромудріший узор. А в разі розриву не варто викидати їх у смітник, будь-яка довжина може стати корисною.

Як прикрасити виріб

На висохлу поверхню майбутнього сувеніра простим олівцем перенесіть трафаретний малюнок або намалюйте візерунок самостійно. Можна довіритися власній фантазії і інтуїції і викладати абстрактні візерунки в процесі безпосередньо ниткою.

Для приклеювання ниткових деталей промажте тильну сторону тим же клеєм ПВА, злегка придавлюйте і формуйте візерунки, коректуючи напрям за допомогою зубочистки, проробляючи це знову і знову.

Якщо є бажання вдосконалити орнамент в стилі Пейп-арт, можна додати деталі у вигляді невеликих черепашок, монеток, сухого листя або квітів за допомогою суперклею.

Коли сувенір повністю закінчений, можна ще раз акуратно промазати всю поверхню візерунка ПВА для надійності. Слід дочекатися абсолютного висихання клею.

Час приступати до фарбування. Як варіант, підійде чорна акрилова фарба для покриття всієї поверхні пляшки, включаючи найдрібніші западини і виступи. Прокрасьте пензлем і залиште до повного висихання. За допомогою спонжа або губки ретельно обробіть декоративні елементи, що виступають золотим або бронзовим кольором, в деяких місцях роблячи легкі, ледь помітні штрихи на чорній основі.

Як тільки фарба повністю висохне, покрийте сувенір по всьому периметру безбарвним лаком. Він остаточно закріпить декор і забезпечить глясовий ефект виробу.

Зовсім не обов'язково використовувати тільки порожню тару, такі ж дива можна зробити і з закритою наповненою пляшкою, перетворивши її в креативний презент.

Освоївши оригінальну і досить просту у виконанні техніку Пейп-арту, ви зможете створювати унікальні шедеври своїми руками, перетворювати звичайні предмети інтер'єру зі скла, металу або дерева на справжні витвори мистецтва.

ХІД РОБОТИ

1. Ознайомитись з теоретичними відомостями створення композицій у техніці Пейп-арт.
2. Подивитися майтер-класи у мережі Інтернет та розробити технологічну картку створення виробів у техніці пейп-арт.

Приклад

Послідовність роботи	Вигляд
<p><i>«Декоративна тарілка»</i></p> <p>Підготовка матеріалів</p> <ul style="list-style-type: none"> - тарілка; - простий олівець; - серветки; - клей ПВА; - природний матеріал (насіння, зерна); - акрилові фарби; - акриловий лак; - ножиці; - кисті.	
<p>Підготувати основу - тарілку. На основу наклеюємо шматочки серветок, використовуючи клей ПВА, повністю покриваючи тарілку.</p>	

Коли тарілка висохне,
простим олівцем
наносимо малюнок.

Починаємо декор
тарілки. Приклеюємо на
основу насіння або кавові
зерна, створюючи узор.

....

....

....

....

....

.....

Розфарбовуємо тарілку
кольоровими акриловими
фарбами або
перламутровими.

4. Створити презентацію про мистецтво Пейп-арту (групове завдання).

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ

1. Коли і де виникло мистецтво пейп-арт?
2. Яка відмінність від техніки «декупаж»?
3. Які матеріали використовують для створення композицій?
4. Які основні техніки потрібно засвоїти для роботи з пейп-арт?
5. Які фарби використовують у цій техніці?

Практична робота №9

ТЕМА: Мистецтво розпису тканини «Батик»

МЕТА: ознайомитися з історією мистецтва розпису тканини, основними видами, матеріалами та інструментами, технологією створення виробів.

ОБЛАДНАННЯ ТА МАТЕРІАЛИ: фарба, тканини, картини, панно, трафарети, креслення, рамки, ідеї, фото.

КОРОТКІ ТЕОРЕТИЧНІ ВІДОМОСТІ

Батик — це розпис тканини, в результаті якої з'являються унікальні вироби надзвичайної краси.

Одного разу побачивши дивну розпис на тканині, забути її вже не вдасться. Оригінальність мотивів у поєднанні зі складністю виконання виражають внутрішні погляди і настрої майстра. У той же час шанувальники та власники ексклюзивних речей, розписаних у техніці батик, підкреслюють свою індивідуальність і гарний смак.

Батик («**batik**» – крапля воску, інд.) – розпис по тканині, виконується вручну. Цей вид творчості, широко поширений в Китаї, Індії, Японії та країнах Африки, набуває популярності і в Європі. Все більше сучасних рукодільниць вибирають для себе це незвичайне, але дуже захоплююче заняття – розпис тканини.

В основі техніки виконання лежить принцип штрихування за допомогою спеціальної фарби окремих ділянок шовку, бавовняної, синтетичної або вовняної тканини, попередньо оброблених парафіном, гумовим клеєм, або контуром-резервом.

Перші тканини, розписані в техніці батик, з'явилися в 4 столітті до н.е. Стародавні єгиптяни ховали мумій, загорнутими в ці дивовижної краси матерії.

Види батіку:

- **Холодний батик** – підготовлений контур-резерв наносять по контуру і залишають для висихання. Потім малюнок розписують спеціальними фарбами. Найбільш безпечний спосіб.

- **Гарячий батик** – на тканину наносять розплавлений віск і після його застигання розфарбовують малюнок різними кольорами.

- **Вільний розпис** – попередній резерв-контур не виконується, в роботі використовують фарби із загусником.

- **Вузликівий батик** – на тканини зав'язують вузлики і скручують її перед фарбуванням. Це дозволяє отримати незвичайні розмиті візерунки.

- **Шіборі** – малюнок, отриманий в результаті фарбування складеної тканини. Японська техніка нанесення зображення.

Холодний батик

Індонезія – країна **гарячого батіку**. За допомогою розплавленого воску жінки створюють величезні картини, що мають, на думку індонезійців, цілющими та магічними властивостями.

У Нігерії батик здобув популярність в середині 20 століття. Технологія африканського батіку (адіре) полягає в нанесенні на тканину пір'ям крохмального розчину і подальшому фарбуванні малюнка в колір індиго. Також в Нігерії часто використовується вузликовий спосіб фарбування тканини.

Для того щоб займатися батиком, знадобляться такі матеріали, інструменти і пристосування:

- Тканину для розпису (шовк, синтетика, шерсть, атлас, віскоза).
- П'яльця для вишивання (для незначних площ), рами, підрамники, кнопки для закріплення матеріалу в рамі.
- Пензлі різної товщини з синтетичної і натуральною щетиною. Для великих малюнків – флейці, для розпису – круглі.
- Набір фарб (термозакріплюючі і «під запарювання»), піпетки, розпилювачі, спеціальні скляні трубочки.
- Лійки і чантинг, необхідні під час роботи з гарячим воском.

- Штampi, листи копіювального паперу, трафарети, контурні олівці і суміші, зникаючий маркер.
- Ґрунтувальні склади, ефектарні солі, воскові резерви, контури.
- Фен з режимом холодної сушки.

ВАЖЛИВО: Фарби для шовку мають маркування Silk. Вони більш текучі і прозорі, ніж фарби для текстилю, позначені Textile.

Техніка батик дозволяє створювати справжні шедеври, служити прикрасою квартир і будинків. Картини та панно батик, виконані різними способами, можуть стати родзинкою будь-якого інтер'єру, а яскраві кольори й дивовижні візерунки – оживити його.

ХІД РОБОТИ

1. Ознайомитись з теоретичними відомостями створення композицій у техніці «Батик».
2. Розробити картку-опис різновидів виробів, виконаних у техніці батик.

Приклад

Характеристика виробу	Вигляд
<p><i>Батик на футболці</i> вузликова техніка</p>	

<p><i>Батик в інтер'єрі.</i> Подушки</p>	
....	
....	

3. Подивитися майстер-класи у мережі Інтернет, фото та розробити технологічну картку створення виробів у техніці батик.

Приклад

Вузликівий батик: техніка виконання

Послідовність роботи	Матеріали	Вигляд
<p>Підготувати тканину до фарбування можна одним із способів:</p> <ul style="list-style-type: none"> • зашити • зав'язати • скрутити • скласти • підігнути 	<ul style="list-style-type: none"> • тканина бавовняна світла • анілінові барвники для тканин х/б • щільна нитка, мотузка, джгут або шнур • палітра 	
<p>Опустити підготовлену тканину в ємність з розведеним барвником.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ємність для фарбування • лопаточка для помішування 	
....		
....		

4. Створити презентацію про мистецтво «Батик» (групове завдання).

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ

1. Коли і де виникло мистецтво батику?
2. Які види батику існують?
3. Особливості холодного батику.
4. Особливості гарячого батику.
5. Особливості вузликового батику та шіборі.
6. Які матеріали використовують у цій техніці?

Практична робота №10

ТЕМА: Печворк

МЕТА: ознайомитися з історією виникнення техніки, основними видами, матеріалами та інструментами, технологією створення виробів.

ОБЛАДНАННЯ ТА МАТЕРІАЛИ: клаптики тканин, викрійки, ножиці, голки, нитки, флізелін або синтепон, ідеї, фото.

КОРОТКІ ТЕОРЕТИЧНІ ВІДОМОСТІ

Клаптеве (клаптикове) шиття, клаптикова техніка, клаптева мозаїка, текстильна мозаїка (також печворк, від англ. *patchwork* — «ковдра, покривало, виріб із різнокольорових клаптів») — вид декоративно-ужиткового мистецтва, коли за принципом мозаїки зшивають цілісний виріб зі шматочків тканини (клаптиків). У процесі роботи створюється полотно з новим колірним рішенням, візерунком, іноді фактурою. Сучасні майстри виконують також в техніці клаптикового шиття об'ємно-просторові композиції. Всі шви сточування клаптикового полотна розташовані на його вивороті.

Історія виникнення техніки

Збирання полотна з клаптиків, аплікація з тканини, стьобані вироби здавна існували незалежно один від одного в багатьох народів світу. Ймовірно скрізь, де людина працювала з тканиною, виникала необхідність використовувати обрізки та випадки крою, і клаптеве шиття виникало в тому чи іншому вигляді. Відомий єгипетський орнамент, створений зі шматочків шкіри Газелі близько 980 року до н. е., в одному з музеїв Токіо експонується зшитий приблизно тоді ж костюм з прикрасами з клаптів. 1920 року в Печері тисячі Будд був знайдений килим, зібраний приблизно в IX столітті з безлічі шматочків одягу паломників.

Англія

У XVI столітті до Англії почали надходити барвисті тканини різноманітних візерунків з індійської бавовни. Ковдру, декоровану вишивкою або набиванкою, вважали модною прикрасою домашнього інтер'єру. Шиття з клаптиків з'явилося внаслідок дефіциту ситцю, що виник через заборону

продажу в Англії індійських тканин 1712 року. У такий спосіб уряд мав намір зберегти вітчизняні мануфактури, на яких виготовляли вовняні та шовкові тканини. Ситець потрапляв до Англії контрабандними шляхами і його ціна різко виросла. Обрізки, що залишилися після крою одягу з ситцю, не викидали, а використовували для створення інших виробів. Великими фрагментами декорували шерстяні або лляні тканини в техніці аплікації. Найдрібніші клаптики зшивали один з одним, утворюючи єдине полотно.

Традиційний американський візерунок «Зуб пилки».

Північна Америка

До Нового Світу стьобане полотно потрапило разом з переселенцями в 20-х роках XVII століття. Через нестачу тканин стьобані ковдри лагодили за допомогою шматків зі старого одягу. Подальший дефіцит тканин закріпив традицію виготовляти стьобані вироби з клаптиків. Вони з часом ставали складнішими, кожна майстриня намагалася створити квілт (*Квілт - стьобане полотно (стьобана тканина) - це прошиті наскрізь два шматки тканини і покладений між ними шар ватину, вати*) зі своїм особливим візерунком та комбінацією кольорів. Звичайно американські господині шили верхню частину квілту взимку. На простібку квілту збиралися навесні всі сусідки, вечорами, після роботи, до них приєднувалися чоловіки^[3]. Практично всі американські квілти, створені до 1750 року, виготовлені в техніці печворку. З плином часу сформувалися традиційні блоки візерунків клаптикового шиття. Назви багатьох з них пов'язані з реаліями повсякденного життя («Зуб пилки», «Ведмежа лапа»,

«Кошик для штопання»); місцевістю, де цей візерунок придумали («Зірка Огайо й Техасу»); асоціаціями з Біблійними оповідями («Драбина Якова») [3]. Пізніше (до 1850 року) набула популярності аплікація. Збереглося дуже мало старовинних ковдр у техніці печворку, оскільки вони були предметами повсякденного вжитку, тоді як квілти з аплікацією були призначені для особливих випадків.

Квілт, виконаний в техніці крейзі. 1897.

На Всесвітній виставці 1876 у Філадельфії експонувалися англійські роботи в новій техніці: *крейзі* (англ. *crazy*, божевільний, відома також під назвами «спіраль», «карусель», «троянда») з шовкових тканин, доповнені вишивкою. Техніка *крейзі* дозволяла створювати композиції з клаптиків розкішних тканин (парчі, оксамиту, шовку) будь-якої форми, забарвлення та малюнків, зібраних довільно. Шви, що з'єднували клаптики, прикрашалися різноманітною вишивкою, самі вироби могли доповнюватися аплікаціями та малюнками на тканині. Новий вид рукоділля 1879 року описав ілюстрований журнал «Петерсон». Цей напрямок у печворк отримав назву «розшитий квілт» або «японський шовк» (через широке використання східних мотивів). Вироби призначалися лише для прикраси, оскільки клаптики скріплювали невеликою кількістю швів без простібки, краї були декоровані бахромою, китицями,

помпонами, мереживом, а прокладка давала усадку, що не дозволяло прати їх. Більш утилітарні речі створювалися в релігійних гуртках рукоділля, де до полотна в стилі крейзі додавали практичні матеріали: вовняні та бавовняні тканини. Нова техніка породила цілий напрям в американській торгівлі, що пропонував усім охочим готові набори, малюнки вишивок і розписані вручну блоки шовку для виготовлення печворку. До 10-х років ХХ століття популярність крейзі пішла на спад, поступаючись місцем звичайним різновидам клаптевого шиття. Модні віяння не торкнулися деяких релігійних громад, які залишилися вірними способам шиття, виробленим роками: лише традиційні узорні й одноколірні тканини використовують і дотепер майстри квілту з сект амішів і менонітів^[3].

Збірка печворку «Бабусин сад» («Стільники», «Гексагон»).

В 70-х роках ХХ століття в Америці інтерес до печворку відродився. Набули популярності квілт-клуби, спеціалізовані магазини пропонують покупцеві всі необхідні матеріали для цього виду декоративно-прикладного мистецтва, широкий асортимент тематичних книг і журналів. 1971 року Ів Сен-Лоран створив модель, декоровану клаптевим шиттям, передбачивши новий напрямок в моді — захоплення фольклорним романтизмом^[4].

Матеріали та інструменти

Один з найбільш складних моментів у техніці клаптикового шиття — досягнення гармонійного, зваженого колірною рішення твору. Щоб подолати це ускладнення, деякі початківці використовують коло кольорів. Останнім часом

існують спеціалізовані комп'ютерні програми, що дозволяють розрахувати гамму майбутнього виробу.

Тканину розрізають ножицями або різак-коліщатком на спеціальній підкладці (килимку) з розміткою, останній варіант зручний і забезпечує більшу точність крою. Універсальна лінійка з нанесеними лініями, розмірами та відмітками для виконання різних кутів дає можливість зробити розкрій тканини без попередньо заготовлених шаблонів.

Підготовка

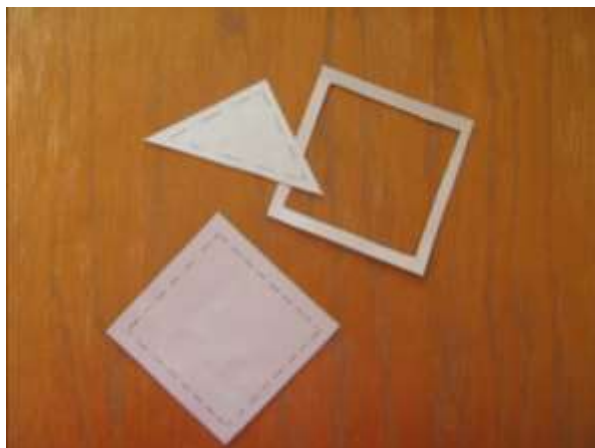
Найбільш широко застосовують в клаптевому шитті бавовняні тканини. Вони дешеві, їх легко кроїти, не ковзають при шитті, тримають закладені вручну складки та є ідеальним матеріалом для початківців. Недоліки бавовняних тканин — линька та усадка при пранні. Льон легкий у шитті, менше сідає, міцний, це популярний матеріал для підкладок. Ляні тканини сильно мнуться і їх важко прасувати. Шовк завдяки своїй делікатній фактурі, природному блиску, яскравості фарб виглядає у виробі дуже вишукано. Однак він дає сильну усадку при пранні й дії високих температур, складний для кроїння та шиття, краї зрізів обсіпаються. Рідко в збірці клаптикового полотна використовують вовну, яка, проте має низку переваг: гігроскопічна, тепла тканина підходить для виготовлення покривал, подушок, одягу. Краї товстих вовняних тканин не обсіпаються, вироби з вовни відмінно зберігають форму. Шматочки вовни можна з'єднувати в стик за допомогою машинного шва «зигзаг». Штучні й сумішеві тканини виглядають ошатно, вони не мнуться і їх легко прати, однак здатні накопичувати вологу. Віскозні тканини складні для шиття: через рухому структуру полотна ковзає, до того ж сильно мнеться і сідає після прання, віскозу обов'язково треба крохмалити. Цікаво виглядають у виробі тканини (бавовна, шовк, льон), розписані або пофарбовані вручну.

Якщо виріб призначений для використання в побуті, необхідно провести декатирування тканини — намочити (випрати без використання мийних засобів), а потім висушити та відпрасувати. Якщо ж шиття буде виготовлене лише з нової тканини й зберігатись в місці, захищеному від пилу (наприклад, під склом),

декатирування можна не робити, зберігши фабричне просочення й первинну яскравість фарб. Перед роботою, щоб уникнути перекосу тканин, зрізують всі крайки. Не рекомендовано рвати тканину, це призведе до розпускання країв уже в готовому виробі, оскільки внутрішні шви під час клаптикового шиття не обмітаються.

Розкрій

Картонні шаблони

Запорукою успіху в збірці клаптикового полотна є висока точність крою. Розкрій проводять за допомогою шаблонів, що являють собою найпростіші геометричні фігури, з картону з наміченими лініями обрізування і шва або прозорого пластика: вони дозволяють бачити малюнок. У продажу бувають металеві шаблони для печворку з прорізами для розмітки лінії сточування. На шви додають від 5 мм (для бавовняних тканин) до 1 й більше см (для тканин, що легко обсипаються). При розкладці шаблонів на тканині враховується напрямок часткової нитки. У чотирикутних деталей часткова повинна збігатися з однією зі сторін, у трикутників, шестикутників — бути перпендикулярною до основи.

Блок з візерунком «Млин»

Ручне складання з натягуванням тканини на картонний шаблон

Виріб, виконаний в техніці барджелло.

Печворк можна шити вручну або на машині. Для ручної збірки на вивороті тканини за допомогою шаблону розмічають деталь, дві деталі, складені лицьовими боками з суміщенням ліній розмітки, змітають або сколюють шпильками та зшивають дрібним наметувальним швом. Нитку акуратно закріплюють на початку та кінці лінії шва. При сточуванні шва на швейній машині після того, як прошиті дві деталі, без обрізування нитки, переходять до з'єднання подальших пар деталей (так зване шиття «прапорцем», «ланцюжком»). Коли шиття закінчено, нитки отриманого ланцюжка розрізають. Ще один вид збірки — ручний, з використанням тканини, натягнутої на картонний шаблон,

застосовують для блоків типу «Бабусин сад». На заготовки з картону (при складанні «Бабусиноного саду» використовують шестикутники) натягуються і скріплюються декількома стібками клапті, викроєні з урахуванням припусків на шви. Заготовки з тканиною складають лицьовими боками всередину та зшивають вручну потайним швом.

Одним з простих та швидких способів збирання полотна є шиття смугами. Смуги тканини викроюють по частковій нитці за допомогою шаблону та послідовно пристрочують на основі. Для основи використовують бавовняну або лляну тканину, папір (видаляється після шиття), флізелін. Щоб уникнути перекосу полотна смуги зшивають, щоразу змінюючи напрямок (наприклад, перша та друга — зверху вниз, друга та третя — знизу вгору і так далі). Припуски швів запрасовують, якщо можливо, на бік темнішої тканини. Прасування швів в один бік додає міцності виробу. На збірці полотна смугами ґрунтується техніка *bargello*: зшиті смуги розрізають в поперечному напрямку, а потім знову збирають в полотно зі зміщенням. Такий спосіб при використанні гармонійно підібраних тканин різних відтінків одного кольору, що виділяються контрастними, створює ефект плавного переходу, «розтяжки» або «розкату» кольору.

Для полегшення та прискорення процесу складання випускається неклеєвий флізелін для печворку з розміченою сіткою геометричних фігур (квадратів або трикутників).

При складанні блоків із закругленими деталями («Обручка», «Шлях п'яниці», «Час і енергія») на з'єднаних частинах окрайки призбирають, визначають і сколюють середні точки, поєднують їх кути. Деталь з виїмкою акуратно присаджують та з'єднують шпильками з деталлю з опуклим зрізом. При сточуванні на машині деталь з опуклим зрізом розташовують зверху.

При збірці «Вітраж» фрагменти клаптикового полотна пришивають у стик, шви маскують тасьмою, стрічкою, вузькими смугами тканини. У класичному варіанті цієї збірки контури фігур облямовують матеріалом, контрастним до основного зображення.

ХІД РОБОТИ

1. Ознайомитись з теоретичними відомостями про клаптикову техніку «печворк».

2. Створити прихватку або піставку під чашку у техніці печворк та розробити технологічну карту за одним з прикладів.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ

1. Коли і де виникло мистецтво печворку?
2. Які види техніки існують у різних країнах?
3. Які матеріали використовують у цій техніці?
4. Види візерунків та виробів.

Практична робота №11

ТЕМА: Скрапбукінг

МЕТА: ознайомитися з історією виникнення техніки, основними видами, матеріалами та інструментами, технологією створення виробів.

ОБЛАДНАННЯ ТА МАТЕРІАЛИ: вирізки з газет, журналів, фото, папір, фарби, клей, ножиці, різноманітна канцелярія, стрічки, аксесуари для оздоблення.

КОРОТКІ ТЕОРЕТИЧНІ ВІДОМОСТІ

Скрапбукінг - це вид творчості, назва якого походить від англійської scrapbooking. Слово складається з двох частин: scrap - вирізка, book - книга або зошит. Багато майстринь називають його скорочено - "скрап". Основна ідея цієї паперової творчості полягає у збереженні особистої та сімейної історії для наступних поколінь, тому історія скрапбукінгу дуже незвичайна та яскрава.

Історія скрапбукінгу

Скрапбукінг бере свій початок далеко в минулому з часом перетворюючись із простого зошита на справжнє мистецтво. Сучасний скрапбук – це літопис у фотографіях, це чудовий спосіб перетворити нудні фотоальбоми в унікальні історії нашого життя.

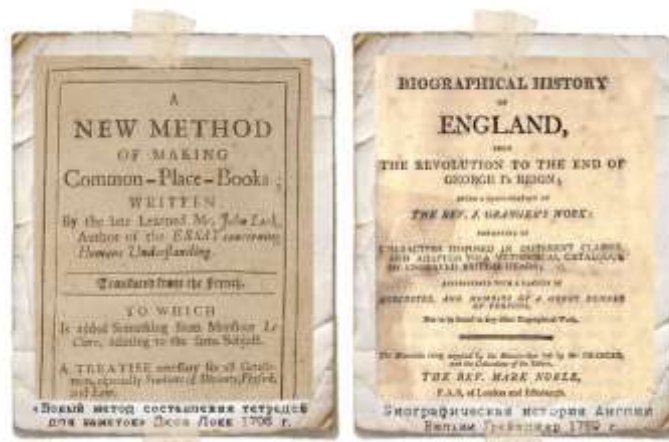

1600 - У цьому столітті стає популярним *блокнот для нотаток (commonplace book)*, до якого заносили важливу інформацію, дати, рецепти, цитати, ідеї тощо. Такими блокнотами користувалися зазвичай письменники, читачі, студенти та вчені. Не варто плутати блокноти для записів з особистими щоденниками та щоденником мандрівника. Крім цього, може здатися що *commonplace book* і *scrapbook* це те саме. Відмінності є і вони істотні. У той час як *commonplace book* наповнювалася нотатками, записами та вирізками на найрізноманітніші теми, скрапбук же зазвичай присвячувався одній темі: особиста інформація автора (записи, листи, меморабілія, вирізки, фото, історичні події, що впливали на його життя), сімейна історія, або ж якась історична подія.

Ви знаєте, що Шерлок Холмс мав безліч таких блокнотів, у яких він зберігав вирізки. Артур Конан-Дойл, "Пригоди Шерлока Холмса. Палець інженера":

1706 - Блокнот для нотаток стає ще популярнішим після виходу книги Джона Локка «Новий метод складання блокнотів для нотаток» («*New Method of Making Common-Place Books*»), в якій він дає інструкції, як краще зберігати цитати, ідеї, приказки та т.п., як зберігати матеріал за темами та категоріями. Варто зазначити, що веденню таких блокнотів навіть навчали студентів університетів.

1769 - Вільям Грейнджер опублікував "Біографічну історію Англії", в яку були включені додаткові ілюстрації до тексту. У наступному виданні він вирішив розширити цю ідею та додав порожні сторінки. Власник книги заповнював їх на власний розсуд відповідними ілюстраціями, нотатками, меморабіліями тощо. Незабаром з'явилося поняття «Грейнджеризована книга» (*Grangerized book*), або книга з додатковими ілюстраціями (*extra-illustrated book*) - поєднання друкованої книги та скрапбуку. У таку книгу можна було домальовувати ескізи, заповнювати порожні місця між текстом гравюрами, вклеювати листи, ілюстрації та сторінки з інших книг, створювати свою титульну сторінку, у результаті з'являлася унікальна копія вже надрукованої книги. Гренджерайзинг був на піку популярності у 18 -19 століттях серед істориків, книголюбів та колекціонерів.

Samuel Rudder, *New History of Gloucestershire*. Cirencester, 1779. The Huntington Library, Art Collections, Botanical Gardens.

1799 - Наприкінці 18 ст. зароджується нова технологія - кольоровий друк . У Німеччині з'являються кольорові гляцеві картинки для вирізання (*glandzbilder* (нім) або *scraps* (англ.)), які спочатку були залишками друкованого виробництва,

і іноді використовувалися в «булочних» для упаковки спеціального хліба. Незабаром цими картинками зацікавилися колекціонери для занесення їх у свої альбоми - Glansbilled albums (дат.) Ці альбоми стануть найбільш популярними до кінця 19 ст.

1800 - на початку 19 ст. альбоми все більше нагадують сучасні - з тісненими обкладинками та вигравіруваними застібками. Поряд із книгами Грейнджера та блокнотами для нотаток (commonplace books) у 19 ст. велися щоденники, журнали та альбоми дружби (*friendship albums*). До альбому дружби записувалися улюблені цитати, вірші, побажання друзів, заносилися їхні дані або вклеювалися їх візитні картки, а також доповнювалися перев'язаними стрічкою локонами. Альбом дружби - це вікторіанська трансформація альбому з автографами, який бере свій початок у Німеччині.

До речі, третій президент США Томас Джефферсон (1801—1809) був одним із перших широко відомих скрапбукерів.

1825 - На той час *термін «скрапбук»* став настільки поширеним, що виникла потреба у розширеній інформації про це хобі. Отже, був випущений перший номер журналу *The Scrapbook*, в якому давалося визначення слову «скрапбук» - книга з порожніми аркушами, де зберігаються газетні статті та картинки.

Журнал видавався упродовж двох років. Крім цього в газетах друкувалися аркуші з ілюстраціями, які читач міг вирізати та вклеїти у свій альбом.

1826 - Захоплення колекціонуванням вирізок (scrap-collecting) отримало новий стимул після виходу книги Джона Пула «*Антологія рукописів та літературний скрапбук*» (Poole "Manuscript Gleanings and Literary Scrapbook"). Ця книга була переплетеним томом з надрукованими віршами і гравюрами, а також запровадженням, присвяченим знайомству із спільною ідеєю ведення блокнотів для нотаток (commonplace book), колекціонування та впорядкування вирізок (scraps).

1832 - Вийшла книга Генрі Фішера "Гостинний альбом Фішера" (Henry Fisher "Fisher's Drawing Room Scrap Book"), яка стала ще однією наочною мотивацією та прикладом для колекціонерів вирізок (scrap collectors)

1839 - Художник Луї Дагер представив процес отримання дагеротипу Французької академії наук. Ідея Дагера полягала в тому, щоб отримувати зображення за допомогою парів ртуті. У 1837 році, після одинадцяти років дослідів, Дагеру все-таки вдалося чудово зафіксувати зображення на посрібленій мідній платівці (перший фотоматеріал). Після цього його ім'я та його технологія стали відомі у всьому світі, а 1839 став роком народження фотографії.

1844 - Вільям Генрі Фокс Тальбот (William Henry Fox Talbot) - англійський фізик і хімік, один із винахідників фотографії, опублікував *першу книгу з фотоілюстраціями "Пензель природи"* (The Pencil of Nature). Для історії розвитку скрапбукінгу Тальбот важливий насамперед тим, що винайшов негативно-позитивний процес, тобто спосіб отримання на світлочутливому матеріалі негативного зображення, з якого можна отримати необмежену кількість позитивних копій, і назвав його калотипія (від грец. спів kalos - гарний і typos - відбиток). Калотипія Толбота та дагерротипія Дагера мали важливі відмінності. У дагерротипі одразу виходило позитивне, дзеркально відбите зображення на срібній пластині. Це спрощувало процес, але унеможливило отримання копій. У калотипії спочатку виготовлявся негатив, з якого можна було зробити будь-яку кількість позитивних відбитків. Тому калотипія набагато ближча до сучасної фотографії, незважаючи на те, що якість дагеротипів була набагато вищою, ніж калотипів.

1854 - Розвиток фотографії продовжує набирати обертів, відкриваються нові методи друку. У цей час у Європі з'являється *Carte-de-visite* або *CDV*-маленька візитна картка з фотографією запатентована паризьким фотографом Андре Дисдері (Andre Adolphe Eugene Disderi (фр.)). *CDV* являла собою фотографію 6,35 x 8,89 см (2,5 x 3,5 дюйма), наклеєну на паперову картку 6,35 x 11,43 см (2,5 x 4,5 дюйма). *Carte-de-visite* стала популярною лише у 1859, після того, як у студії Дисдері у Парижі сфотографувався Наполеон III. *Cardonia* швидко поширилася Європою, а потім дійшла і до США. Збиралися картки не лише із зображенням друзів та гостей, а й відомих на той час особистостей. Альбоми з колекціями карток стали невід'ємною частиною вікторіанської вітальні. На той час *Carte-de-visite* був найдешевшим і найпопулярнішим форматом фотографії.

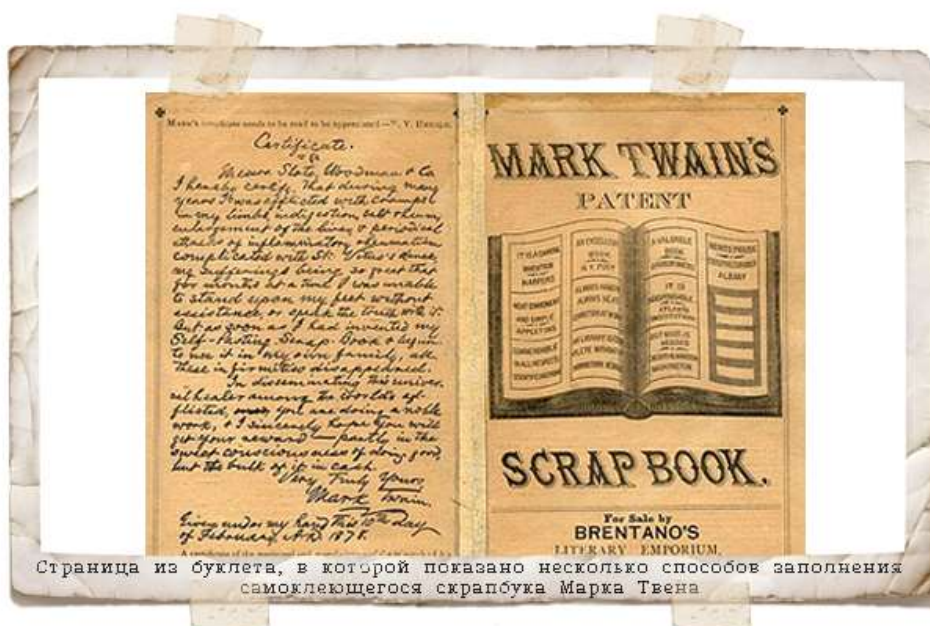

З середини 1860-х візитні картки витісняються великими за розмірами кабінетними картками (cabinet cards), які у свою чергу були витіснені на початку ХХ століття поштовими листівками.

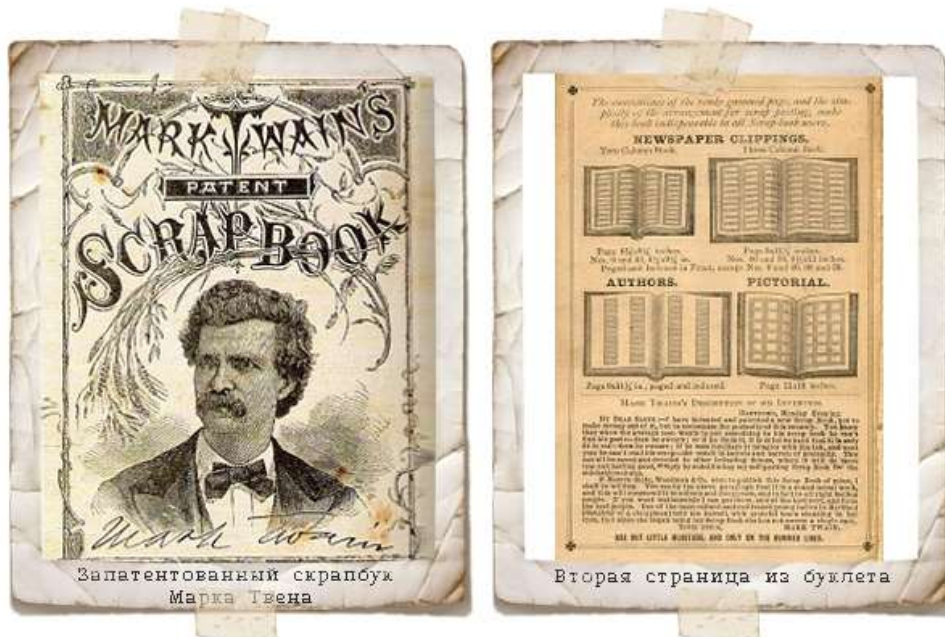

Кабінетная карточка – свадебная фотография, середина 1870х

1872 - Марк Твен запатентував *скрапбук із самоклеючими сторінками*, який став дуже прибутковим його винаходом. Марк Твен постійно вів скрапбук, заповнюючи його вирізками, картинками, сувенірами, меморабіліями про свої поїздки, лекції та свої книги. До 1901 року було видано принаймні 57 видів скрапбуку Марка Твена.

Страница из буклета, в которой показано несколько способов заполнения самоклеющегося скрапбука Марка Твена

1880 - Волтер Герлі опублікував книгу «Скрапбуки і як їх вести» , в якій він пише, про те, що вести скрапбуки необхідно, скільки всього корисного ми просто викидаємо, де шукати матеріал, як його впорядкувати та зберегти.

1888 - Джордж Істмен представив світові камеру Кодак - "Ви натискаєте кнопку, ми робимо все інше!"

1900 - Виходить перша серія недорогих фотоапаратів Brownie Компанії Істман Кодак.

1900 – 1930 - Фотографія продовжує швидко розвиватися. Поряд із скрапбуками випускаються весільні книги та книги першого причастя. Поява листівок викликає нову хвилю колекціонування. Деякі альбоми та скрапбуки випускаються виключно для збирання листівок. З 1930 р. фотоальбом, що вперше з'явився на початку XIX ст., стає найпоширенішим скрапбуком XX ст.

1948 - Театральна колекція Біллі Роуза (Нью-Йоркська публічна бібліотека) отримала у подарунок 300 скрапбуків та близько 18 коробок з ефімерою.

Разворот із скрапбука Лидии Бланчард, 1920 г.

1949 - З'явився перший копіювальний апарат Херох.

У **1959** році випущено перший автоматичний офісний колір Херох 914, який дозволяв копіювати документи на простий папір.

1963 - Надходить у продаж камера із плівковою касетою Instamatic (Kodak) Цього ж року Полароїд випускає перший фотоапарат для кольорової моментальної зйомки.

1976 - Мерілін Крістенсен (Marielen Christensen) почала створювати творчо оформлені сторінки для фотоальбому своєї родини. Готові сторінки вона вставляла у файли (на той час файли були новим продуктом), і закріплювала їх на кільцях у папці-реєстраторі. Упродовж наступних чотирьох років Мерілін створила понад 50 *томів сімейних спогадів*.

1980 - Мерілін Крістенсен була запрошена в Солт Лейк Сіті на *Всесвітню Конференцію Архізнавства*, де продемонструвала свої альбоми і представила свою ідею збереження сімейної історії Ця конференція стала відправною точкою всесвітнього інтересу до скрапбукінгу. Мерілін запрошували вести семінари та

майстер-класи до найрізноманітніших груп та спільнот. Протягом 25 років вона читала лекції з усього Міжгірського Заходу США.

1981 - На додаток до всіх численних лекцій Мерілін та її чоловік ЕйДжей (AJ) написали та видали перше керівництво про те, як зберігати та організувати сімейні спогади - *«Keeping Memories Alive»* . У 1981 році вони відкрили перший магазин скрапбукінгу - Keeping Memories Alive, в м. Спеніш Фок, Юта (Spanish Fork, Utah), і організували можливість замовлення поштою.

1987 - Відкривається компанія *Creative Memories*, яка займається прямим продажем скрап-альбомів.

1993- Магазин Keeping Memories Alive відкриває перший відділ оптового продажу в індустрії скрапбукінгу, надаючи можливість невеликим магазинам купувати їхні продукти в одному місці. Це дало величезний поштовх у розвитку скрапбукінгу, т.к. по всій країні почали відкриватися маленькі скрап-магазини.

1996- Ще одна історична подія у розвитку скрапбукінгу - магазин Keeping Memories Alive запускає перший інтернет сайт зі скрапбукінгу - www.scrapbooks.com.

2000 - З появою журналів, присвячених лише скрапбукінгу, скрапбук індустрія отримує наступний поштовх у розвитку. У січні 2000 року журнал

"Creating Keepsakes Magazine" нагороджує Мерилін Крістенсен грамотою за популяризацію сучасного скрапбукінгу.

У наші дні скрапбукінг став дуже популярним видом творчості у всьому світі, зі своєю різноманітністю стилів, напрямків, традицій.

СТИЛІ СКРАПБУКІНГУ

Кожен з нас має свій індивідуальний стиль. Він простежується у всіх наших роботах, який папір та прикраси ми вибираємо, якими техніками користуємося, як напишемо журналінг. Цей стиль може поступово змінюватися, як змінюються наші смаки, уподобання, покращується майстерність, з'являються нові матеріали. Але як би не змінювався наш стиль, він все одно відображатиме нашу індивідуальність.

Крім нашого особистого стилю в кожній роботі можна виділити певні прийоми та засоби, які зумовлюють її приналежність до того чи іншого стилю скрапбукінгу.

Існують такі основні **стилі скрапбукінгу** :

- [Вінтаж](#)
- [Спадщина](#)
- [Шеббі шик](#)
- [Американський](#)
- [Європейський](#)
- [Чисто і просто](#)
- [Ретро](#)
- [Фрістайл](#)
- [Мікс медіа](#)
- [Сучасний вінтаж](#)

Вінтаж (Vintage, псевдостаровинний стиль)

Для цього стилю характерна імітація застарілих та старомодних речей, декору та прикрас з відбитком часу. Використовується все, що могло б належати вашій прабабусі: пошарпане мереживо, м'ятий нотний папір, старі листи та конверти, брошки з каменями, іржаві пряжки та петлі, вирізки з газет та багато

іншого. Колірна гама підбирається відповідно приглушена, неяскрава, у пастельних відтінках – найчастіше це кавовий, бежевий, хакі.

Спадщина (Heritage)

Назва стилю говорить сама за себе – це роботи, присвячені нашим предкам та їхній сімейній історії. Ось та суттєва відмінність стилю Спадщина від Вінтажу. У сторінках, виконаних у цьому стилі, використовуються справжні старі фотографії наших предків, рукописні листи, старе мереживо, їх пам'ятні речі. У стилі Вінтаж сучасне фото спеціально старіють для створення ефекту «під старовину»

Колірна гама стилю – стримана, пастельних відтінків. Що стосується прикрас та паперу, природно, що заповнити сторінку лише справжніми матеріалами, мало кому, вдасться. Тому їх можна замінити на ті, що у Вас є, попередньо постарівши. У цифрових сторінках все набагато простіше, хоча прикраси підбираються відповідно до доби, до якої відноситься фотографія.

Шебби Шик (Shabby Chic)

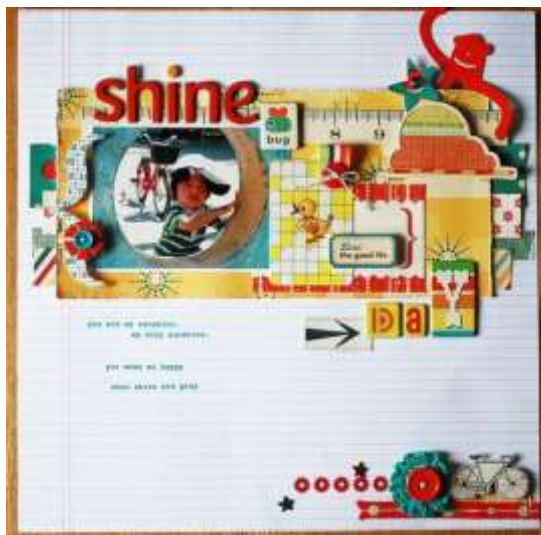
Потертый Шик - це романтичний, сентиментальний, дитячий, ніжний стиль. Він, як і Вінтаж, є «псевдостаровинним», але на відміну від Вінтажу, потертість тут легша і ненав'язливіша, краї паперу, фото або мережива злегка тонуються світло-бежевим чорнилом і злегка приминаються. Кольори підбираються м'які, димчасті, приглушені, пастельні. Найчастіше віддається перевага паперу з квітковими мотивами та орнаментами. З прикрас можна виділити перли, гліттер, декоративний рядок, маленькі прикраси з легкою патиною, старовинне ліплення, прим'яте мереживо, що трохи пожовкло. Незважаючи на приглушені кольори в роботі можна використовувати якийсь яскравий акцент (квіточка, стрічка, гудзичок), але так, щоб він не вибивався із загальної картини і не обтяжував роботу.

Американський стиль (American)

Цей стиль вважається класичним у скрапбукінгу, він найбільше поширений у світі і є найлегшим для початківців скраперів. Велика кількість прикрас – основна риса Американського стилю. Незважаючи на наявність безлічі елементів і кілька видів паперу, фотографія все ж таки повинна бути домінуючою в роботі.

Європейський стиль (European)

Головна ознака цього стилю – багато фотографій та мало прикрас. Зазвичай на сторінці використовують більше трьох фото, фоновий папір підбирається однотонний. Для Європейського стилю характерне фігурне кадрування фотографій – кола, квадрати, прямокутники із закругленими кутами тощо.

Лаконічність і стриманість, властиві цьому стилю, якнайкраще підходять при оформленні сторінок для Проєкту 365.

Чисто та Просто (Clean and Simple)

Цей стиль легкий та елегантний. Фотографія та журналінг є основними елементами сторінки. Фон підбирається однотонний, ненав'язливий, найчастіше у світлих тонах, і займає більшу частину сторінки. Тут використовується щонайменше простих прикрас. Здебільшого у цьому стилі можна побачити фото, зняті крупним планом

Ретро (Retro)

Ретро – це стиль, натхненням для якого є мода та дизайн 50-х, 60-х та 70-х років. Візерунки в горошок та клітину, великі квіти, знімки на Полароїд, ретро ефемери, вирізки з журналу мод, рекламні буклети, плакати, наклейки з продуктів харчування та домашнього вжитку – все це є атрибутами Ретро стилю.

Фрістайл (Freestyle)

«Вільний стиль» - це стиль, де править креативність і повна свобода дій. Роботи, виконані у цьому стилі, яскраві, динамічні, з безліччю намальованих від руки елементів, незвичайного вигляду журналінгом, та сповнені несподіваних рішень. Креативність проявляється у всьому, починаючи від вибору фотографії, і закінчуючи незвичайним поєднанням різних видів скрап-продукції, кольорів та техніки.

Міксд Медіа (Mixed Media)

«Mixed Media» перекладається як «змішана техніка», і є, мабуть, найскладнішим стилем у скрапбукінгу. Роботи, виконані в цьому стилі, швидше нагадують витвори мистецтва. Це стиль абсолютної свободи у самовираженні – немає обмежень ні у техніці виконання, ні у використанні матеріалів, ні у виборі кольорової гами.

Багато авторів, особливо в скрапбукінгу, надають перевагу паперу іншим матеріалам – кольоровий папір, розфарбований папір, картон, шматочки газет і журналів. Крім цього в хід йдуть гудзики, тканина, металеві елементи, нитки та шнури, природні матеріали, та чого тільки не намалює ваша фантазія. Фон роботи зазвичай дуже яскравий і насичений різноманітною графікою, використовується все поспіль - ручки, фломастери, фарби, крейда, чорнило тощо. У цьому вся стилі копіювати роботи прийнято, т.к. як кожна робота це особистісне світогляд автора.

Сучасний вінтаж (Modern Vintage)

Традиційний вінтаж, як ми вже писали, виконується в приглушених пастельних тонах, коричневого відтінках, хаکی. Сучасний вінтаж яскравий, насичений, незважаючи на потертість та наявність постарених елементів. Тут можна не боятися використовувати яскраво оранжевий, жовтий, блакитний, рожевий, зелений кольори, стильні прикраси, степлер, соковиті кольорові фотографії поряд із традиційними для вінтажу рваними папірцями, старими гудзиками, прим'ятим мереживом.

КОМПОЗИЦІЯ В СКРАПБУКІНГУ

Про композицію у скрапбукінгу можна говорити довго і багато. Саме композиція «кульгає» у скрапбукерів-початківців набагато частіше, ніж стиль і колір. Якщо ви до скрапбукінгу не стикалися з образотворчим мистецтвом та

дизайном, ви, напевно, навряд чи цілеспрямовано шукали інформацію про правила, типи чи прийоми композиції. Хоча деяким дизайнерам і без знання основ виключно інтуїтивно вдається зробити приємну для ока сторінку, але це не означає, що цьому не можна навчитися.

Чому така важлива композиція при створенні роботи?

Композиція (від лат. **compositio** – складання, зв'язок) забезпечує логічне і красиве розташування елементів, у тому числі складається ціле, допомагаючи передати основну ідею роботи.

Композиційна майстерність для скрапбукера, як і для художника, фотографа чи дизайнера є основою творчого професіоналізму. У будь-якому вигляді творчості вивчення теорії допоможе вам у майбутньому заощадити час на аналізі своїх помилок та усунення прогалин у знаннях. І все-таки, головну роль освоєнні композиції грає практика. Зрозуміти та відчувати правила та принципи композиції ви зможете лише на власному досвіді.

Для початку розглянемо елементи, з яких складається скрап-сторінка. Варто зазначити, що не кожна сторінка містить відразу всі елементи, це залежить від уподобань та задуму автора. Перед початком роботи підберіть елементи, які ви хотіли б використовувати в роботі. Вони повинні підкреслити вибрану фотографію і допомогти передати основну ідею роботи.

Елементи скрап сторінки

1. Фон - основний нижній аркуш паперу, на який приклеюються інші елементи сторінки. Як фон ви можете вибрати лист скрап-паперу, кольоровий картон, папір для пастелі, загалом, цей вибір визначається перевагами автора та його баченням конкретної роботи.

2. Заголовок – слово чи фраза, які допомагають передати зміст сторінки. Зазвичай, заголовок пишуть великим розміром шрифту. Але не завжди використовується друкований шрифт. Заголовок ще можна зробити за допомогою штампів, бусинок з літерами, вишити, написати об'ємним контуром тощо.

3. Журналінг (англ. Journaling) – це опис того, що відбувається на фотографії, або опис ваших емоцій, які викликає вибраний знімок. Як журналінг ви можете використовувати не тільки свою розповідь, але окремі слова та фрази, цитату, уривок вірша. Саме журналінг допоможе відновити у пам'яті подію через десять-двадцять років.

4. Підкладка – елемент сторінки, що лежить під фотографією. Підкладка може бути більшою за фото за розміром, може бути вузькою смужкою, може складатися з декількох відрізків паперу, але функція у підкладки одна - виділити знімок і привернути до нього увагу глядача.

5. Прикраси: як декор на сторінці можуть виступити квіти, намистини, браси, гілочки, висікання, наклейки, гудзики, тасьма, мереживо тощо. Вибір прикрас залежить насамперед від смаку автора та тематики сторінки.

Правила композиції. Правильно побудована композиція дає можливість ознайомитися з усіма елементами сторінки, не напружує наш погляд і плавно проводить його від периферії до центру.

Правило №1. Цілісність та єдність композиції

Цілісність композиції є найважливішою ознакою гармонійної композиції. Цілісність композиції виявляється у знаходженні зв'язків між фотографією, декором, назвою та журналінгом, які повинні поєднуватися між собою за стилем, кольором та змістом.

Приклад 1

Для наочності першого правила розглянемо Приклад 1. Хоча всі елементи на сторінці створюють збалансовану композицію, вони пов'язані ні за допомогою стилю, ні за колірною гамою, ні за змістом. Впадає в око червона квітка і зелений гудзик у середині великого суцвіття, які ніяк не підтримують кольори фонового паперу та фотографії. Люстра, прикрашена перлами, не в'яжеться з рештою прикрас за стилем, так як більше підійшла б для Шеббі Шик, у той час як висікання навколо фотографії можна віднести до стилю Вінтаж. Смужка з геометричним візерунком під знімком виглядає грубувато на тлі витончених малюнків основного паперу, крім того, візерунок виконаний зовсім в іншій колірній гамі.

Створюючи сторінку, пам'ятайте, що такі дрібні, на перший погляд начебто й незначні похибки, першими впадають у вічі глядачеві, і псують загальне враження від роботи. Саме вміння привести всі елементи сторінки до загального стилю, кольору та змісту, допоможе досягти цілісності композиції.

Правило №2. Наявність домінати: у кожній роботі має бути яскраво виражений смисловий центр композиції.

Смисловий центр — це центр, який містить головний сюжетний елемент (чи групу елементів), тобто. та частина, яка висловлює вашу ідею. При оформленні скрап-сторінки, в більшості випадків смисловий центр буде пов'язаний із фотографією. Саме вона - головний елемент композиції, і навколо неї повинні вишикуватися всі другорядні елементи: декор, назва, журналінг.

Крім цього, в роботі є ще геометричний і композиційний центри. Розберемося що є що.

Композиційний центр - Центр, що дозволяє керувати увагою глядача. У скрапбукінгу він не завжди призначений для розкриття основної ідеї сторінки (хоча може бути використаний і для цієї мети, наприклад, назва та журналінг). Композиційні центри сприяють формуванню закінченої композиції як єдиного цілого і допомагають утримувати нашу увагу всередині роботи, спрямовуючи погляд від периферії до смислового центру.

Геометричний центр – це точка перетину діагоналей прямокутного чи квадратного зображення. Тут особливих роз'яснень не потрібно.

Приклад 2

У другому прикладі розглянуто типові помилки щодо виділення домінанти у роботі та шляхи їх вирішення. Типова помилка скрапбукера-початківця - відсутність смислового і композиційного центрів. Елементи хаотично розкидані по сторінці, погляд кидається по поверхні, немає нічого, за що він може зачепитися. Наша увага розсіюється, зрештою, повертатися до такої сторінки нам вже зовсім не хочеться. Основна проблема початківців - це прагнення заповнити кожен кут на сторінці, розмістити все так, щоб місця живого на ній не залишилося, і в такій ситуації, власне, напевно, говорити про якусь невдалу композицію важко, оскільки її просто немає.

***Порада 1.** Групуйте елементи. Даний прийом є найпоширенішим та основним при складанні композиції.*

***Порада 2.** Не бійтеся порожнього простору у роботі. Підсвідомо як тло ми сприймаємо те, чого більше. Однакова кількість фону та прикрас зазвичай викликає дискомфорт. Після угруповання сторінка виглядає легше та приємніше. Ми визначили смисловий центр композиції – першу візуальну пляму. Але, незважаючи на угруповання прикрас, наша сторінка виглядає нудно і статично. Наш погляд прикутий до фотографії, більше рухатися йому просто нікуди. Особливо це помітно, якщо погляд людини на знімку спрямований на об'єктів. Ми дивимося на обличчя, очі в очі, а бічним зором охоплюємо весь навколишній декор, який разом із фото формує смисловий центр цієї сторінки.*

Для руху нам не вистачає додаткової візуальної плями – композиційного центру.

Наявність кількох візуальних плям і створює динаміку у роботі.

***Порада 3.** Не нехуйте композиційними центрами. Їхнє вмiле розташування допоможе задати потрібну траєкторію руху погляду, утримати увагу глядача і сформувати закінчену композицію.*

У третьому варіанті ми виділили на скрап-сторінці дві візуальні плями, завдяки чому композиція стала більш привабливою та приємною для сприйняття. Назва виділилася в окремий композиційний центр, якого знову і знову повертається наш погляд. Ми звикли робити на скрап-сторінках смисловий центр більше за розміром, ніж композиційний. Але це не є правилом і, звичайно, залежить від задуму дизайнера та його бачення композиції. Скрап-сторінка – це історія, ілюстрована історія, і що краще розкриє її зміст – це вже цілком вибір автора. Візуально можна зробити домінуючим будь-яку складову сторінки – фото, заголовок, журналінг тощо.

***Порада.** Намагайтеся створювати на сторінці різні центри за розміром, це не тільки створить динаміку в роботі, але і зробить простір на сторінці комфортним для сприйняття.*

Правило №3. Врівноваженість – основа гармонії у композиції

Для скрапбукінгу правило врівноваженості так само важливе, як і попереднє. Грамотно розставлені акценти на скрап-сторінці необхідно гармонійно поєднати один з одним. Що означає **урівноваженість у композиції** – це збалансованість всіх елементів на композиційному просторі. Уявіть собі терези, на одну чашу яких ви поставили гирю, а друга залишилася порожньою. Що викликає у вас така картина - некомфортне почуття дисбалансу, яке можна усунути, якщо поставити на другу чашу таку ж за вагою гирю (виходить **симетрична композиція**) або кілька невеликих гирь (виходить **асиметрична композиція**). Асоціація з вагами завжди допоможе гармонійно розподілити елементи по сторінці та внести стійкість до вашої роботи.

У скрапбукінгу, як і в живописі, ми вибудовуємо всі елементи у певному напрямку – вздовж **композиційних осей** , які ведуть погляд глядача, створюючи

враження руху чи спокою. Ці осі можуть бути вертикальними, горизонтальними, діагональними і так званими перспективними (що ведуть у глибину роботи). Для скрапбукінгу актуальні перші три. Ми можемо створювати композицію вздовж однієї осі, а можемо вибрати кілька напрямків.

Порада 1. Для збалансування композиції використовуйте у смисловому та композиційному центрах однакові за фактурою, кольором або текстурою, але різні за розміром елементи. У сторінці з горизонтальною віссю ліва зелена квітка врівноважена по горизонтальній осі таким же елементом праворуч, але меншого розміру. Це не означає, що застосувати тут можна тільки квітку, її при необхідності можна замінити відповідною за кольором та розміром іншою прикрасою.

Порада 2. Особливу увагу приділяйте врівноваженості асиметричних композиціях. Симетрична композиція гармонійна як така, її основна риса - рівновага, досить визначитися з композицією з одного боку осі, та буде просто дзеркально відобразити її з іншого боку осі. Але симетрична композиція статична, тоді як асиметрія передбачає рух, тому вона цікавіша для глядача.

Порада 3. Щоб знайти похибки у своїй роботі, спробуйте примружити очі і подивитися на сторінку, ваш погляд виловить найтемніші і найсвітліші плями на поверхні - може необхідно щось пересунути або прибрати/додати. Можна ще оцінити роботу, як роблять це художники: відійти від роботи і подивитися на неї здалеку. Недоліки композиції також відразу впадуть у вічі.

СКРАПБУКІНГ ДЛЯ ПОЧАТКІВЦІВ

З чого почати скріпити? Дуже часто, починаючи займатися скрапбукінгом, просто не уявляєш з чого почати і що використовувати, щоб зробити листівку чи альбом для фотографій своїми руками.

Папір для скрапбукінгу

Для створення сторінки, як правило, використовують кілька видів паперу – один основний та кілька додаткових для підкладок та прикрас. Вибирайте скрап

папір так, щоб він підходив по кольоровій гамі, але не сперечався в яскравості, розмірі візерунка і т.п.

Папір для скрапбукінгу буває: - розміром 30 x 30 см (найчастіше), 20 x 20 см (ідеальний розмір для початківців), 15 x 15 (відмінно підходить для міні альбомів та листівок) - односторонній (зворотний бік білий) та двосторонній (зворотний) сторона з малюнком) - з глітером, тиснена, тиснена фольгою, з фігурними краями тощо. - різної щільності (менше щільний папір краще зміцнювати картоном або папером для пастель, щоб сторінки не деформувалися)

За відсутністю паперу можна використовувати роздруківки малюнків, фони та візерунки. Це хороший варіант для початківців займатися – потренуватися, так би мовити, але справжній папір для скрапбукінгу повною мірою роздруківки замінити не зможуть.

Фотоальбом своїми руками

<p>На болтах: бувають із щільними листами або з файлами (не підходить для сторінок з об'ємними прикрасами)</p>	<p>На кільцях: у вигляді папки зі статичними кріпленнями (на круглих або D-подібних кільцях)</p>	<p>Картонні заготовки: виготовлені з щільного картону, кріпляться на кільця, бувають найрізноманітнішої форми</p>

<p>Акрилові заготовки: прозорі листи, які можуть використовуватися як окремий альбом або як додаткові сторінки до альбому на картонній основі.</p>	<p>Скрап-набір: включає заготовку для альбому, папір та прикраси – ідеальний варіант для новачка</p>	<p>Складові набори (папір, квіточки, стрічки), також можна купити окремо</p>
 <p>Акрилові заготовки: прозорі листи з різноманітними вирізаними формами, такими як квадрат, рука, кільця та бабочка.</p>	 <p>Скрап-набір: комплект паперу та прикрас, включаючи папір з мереживом, корони, етикетки та інші декоративні елементи.</p>	 <p>Складові набори: папір, квіточки, стрічки та інші декоративні елементи, такі як етикетки з іменами та фотозображеннями.</p>

Кільця для фотоальбомів:

Кільця відрізняються за розміром (діаметром) та кольором (під срібло, білі, чорні), призначені для скріплення сторінок в альбомі.

Декор

У скрапбукінгу існує така величезна кількість декору, що кожен зможе знайти багато чого на свій смак. Ми перерахуємо найпоширеніші з них.

Штучні квіти: мабуть, це найулюбленіший і найуніверсальніший елемент декору. Квіти бувають паперові (найчастіше) та з тканини.

Гудзики: бувають стандартної круглої форми різних кольорів та розмірів, крім цього виробляють тематичні набори – у вигляді іграшок, тварин, предметів

тощо. Ще в магазинах для творчості ви знайдете гудзики із картону з візерунками чи малюнками.

Стрічки: стрічки і мереживо можна знайти в магазинах швейної фурнітури - там їх безліч, хоча спеціальні стрічки для скрапбукінгу ви там навряд чи купите, а вони мають перевагу і в дизайні та різноманітності форм.

Брадси: брадс є гвоздиком з двома плоскими ніжками, які вставляються в потрібне місце і розгинаються в різні боки. Брадсом можна прикрасити серединку квіточки, також використовувати як кріплення або окремо просто як елемент декору.

Люверси: це металеві або пластикові кільця, що обтискають отвори в папері, тканині і т.п. Для встановлення люверсів необхідний спеціальний інструмент – установник люверсів.

Висічення: фігурки із щільного паперу, картону чи фетру. Продаються разом із листом або окремо (тільки фігурки в упаковці). З паперу зазвичай роблю висікання у вигляді журналінгу та тегів. З щільного картону висікання може бути різної форми – завитушки, алфавіт, предмети тощо, без покриття чи з покриттям (з малюнком, візерунком). Форма висікання може бути настільки оригінальна, що вона стане незамінною прикрасою у вашій роботі.

Натурки: це перекладні картинки готові до використання - знімаєте верхній лист плівки (картинки залишаються на ньому), кладете його поверх паперу і трете по малюнку тупим предметом - гранню лінійки, кінцем ручки, дерев'яною паличкою, поки картинка повністю не перейде на папір..

Фарби та лаки для скрапбукінгу

Гуаш, акварель, акрилові фарби не так вже й важко знайти, достатньо відвідати магазин для художників. А ось фарби та лаки з ефектом кракелюру там можна і не побачити. Кракелюр фарба при висиханні починає тріскатися, чим товстіший шар фарби, тим глибше і більше будуть тріщини. Лак із ефектом кракелюру прозорий і також розтріскується після висихання. За допомогою фарби-спрей можна отримати чудові крапельки та бризки.

Клейові матеріали у скрапбукінгу

Для склеювання паперу найчастіше використовують двосторонній скотч або клейовий олівець (останнім краще приклеювати невеликі шматочки паперу). Клей ПВА не годиться - папір від нього "йде хвилями" і здувається. Фотографії можна приклеїти на спеціальні квадратики для фото, що не містять кислоти, яка згодом може змінити колір на фотографії, або на той самий двосторонній скотч. Прикраси, квіти та інше можна також приклеїти на двосторонній скотч, або скористатися об'ємними квадратами, клейовими крапельками, гарячим пістолетом (клейовий пістолет), або клеєм Момент.

Інструменти для скрапбукінгу

Мабуть, це найвитратніша частина цієї творчості, але вартість себе виправдовує. За допомогою різних інструментів можна досягти гарних ефектів, зробити роботу більш цікавою та ошатною, або просто полегшити деякі процеси за допомогою спеціальних пристроїв.

Діроколи для скрапбукінгу

Скрап індустрія може похвалитися великою і різноманітною кількістю діроколів. Виділимо кілька категорій діроколів:

- *Фігурний дірокол*: бувають різних розмірів і пробивають отвори найрізноманітніших форм і візерунків. Зазвичай на упаковці пишуть максимальну щільність паперу та інструкцію з догляду. Крім цього не використовуйте м'які та пухкі матеріали – серветки, тканина, цигарковий папір, кальку, це може призвести до поломки дірокола;

- *бордюрний дірокол*: дозволяють створити ажурний край на папері;

- *компостер кута*: дозволяє створити красиві куточки;

- *багатофункціональний дірокол*: вони працюють і як фігурний дірокол, і як бордюрний дірокол, і як компостер кута.

Для вирізання дрібних деталей **макетний ніж** просто незамінний і дуже зручний у роботі. Щоб не псувати поверхню робочого столу, краще придбати спеціальний **килимоч, що самовідновлюється**. Килимки бувають різних розмірів, зверху (на деяких моделях та з зворотного боку) нанесена розмітка в сантиметрах або дюймах. Зберігати такий килимок потрібно на рівній поверхні.

Роликовий різак (дисковий різак або триммер) - робоча платформа з розміткою і різальним механізмом, який рухається по напрямній. Цей інструмент значно полегшує розрізання великої кількості паперу.

насухо. Зберігати силіконові штампи потрібно в закритих упаковках, щоб вони ще довгі роки вам правильно служили. Ще важливо помітити, що штамп робить відбиток лише тим кольором, який ви нанесли на штамп. Самі відбитки можна розфарбовувати фарбами, олівцями чи спеціальними фломастерами.

- **гумові штампи:** зроблені із спеціальної гуми, бувають на дерев'яних блоках (вже до них приклеєні) і окремо самі штампи, які також можна неодноразово приклеювати на акриловий блок. Техніка штампінгу та догляд за ними не відрізняються від попереднього вигляду. Єдина відмінність – штампи менш сприйнятливі до зовнішнього впливу, і дрібні деталі виходять чіткіше.

Чорнило для штампів буває:

- **Dye Ink:** чорнило на основі водорозчинного барвника, що швидко сохне, водостійке, підходить для будь-якого виду паперу.

- **Pigment Ink:** чорнило, в основі яких використовуються нерозчинна у воді барвник. Це чорнило довго сохне, тому ідеально підходять у тому випадку, якщо ви хочете розфарбувати штамп різними кольорами. Їх можна застосовувати на різних поверхнях – дереві, глині, велумі, папері.

- **Chalk ink:** непрозоре крейдяне чорнило, відбиток яким схожий художню пастель (англ. «chalk» - крейда). Для кращого ефекту використовуйте темні кольори на світлих поверхнях та навпаки.

- **Alcohol ink:** хоча алкогольне чорнило в штампінгу як такому не застосовуються, але теж є чорнилом, яке використовують для глясових поверхонь (скло, пластик, метал, гляцевий папір). Для цього чорнила необхідний спеціальний розчинник для змішування і аплікатор.

Чорнила випускаються у вигляді штампельних подушечок (просочена чорнилом губка), а також у рідкому вигляді у пляшечках.

Інструменти для штампінгу:

- **акриловий блок** служить основою, на яку приклеюють штамп, бувають різних розмірів;
- **трафарет (маска) для штампінгу** зроблений із прозорої міцної плівки, зі зворотного боку трафарет липкий, тому його не потрібно дотримувати під час нанесення фарби, а просто приклеїти до паперу. Трафарети призначені для багаторазового використання, легко приклеюються і знімаються з паперу.
- **аплікатор для штампінгу** дозволяє легко тонувати і наносити фарбу в потрібне місце, не забруднюючи при цьому рук. До аплікатора випускаються змінні поролонові насадки.

ХІД РОБОТИ

1. Ознайомитись з теоретичними відомостями.
2. **Виконати завдання.** У трьох стилях (на ваш вибір) створити композиції з фотокартками особистими та вашої родини.
3. Дати відповіді на контрольні запитання.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ

1. Коли і де виникло мистецтво скрапбукінг?
2. Яка види техніки існують у різних країнах?

3. Які матеріали використовують у цій техніці?
4. Охарактеризуйте стилі скрапбукінгу та їхні особливості.
5. Яку роль відіграє композиція у скрапбукінгу?

Практична робота №12

ТЕМА: Японська техніка «Кінусайга»

МЕТА: ознайомитися з історією виникнення техніки, основними видами, матеріалами та інструментами, технологією створення виробів.

ОБЛАДНАННЯ ТА МАТЕРІАЛИ: шматки тканини різних кольорів, ножиці, основа пінопластова, тасьма, ніж або скальпель, клей.

КОРОТКІ ТЕОРЕТИЧНІ ВІДОМОСТІ

Японці справжні умільці. Вони практично не викидають непотрібні речі і одяг. Будь-старий матеріал згодиться для створення дивного шедевра. І далеко ходити не треба, шовкові клаптики, що залишаються при пошитті кімоно, відправляються на створення творчих творів в техніці кінусайга.

Кінусайга (або японський печворк без використання голки) - різновид рукоділля, в основі якого лежить складання аплікації з різних шматків тканини. При поверхневому знайомстві здається, що техніка кінусайга являє собою шиття з клаптиків. Однак ця думка помилкова.

При створенні робіт японського печворку не використовуються голки. Необхідні лише дерев'яні дощечки, шматочки тканини, фантазія і терпіння майстра.

В основі сюжетної лінії кінусайга лежать міські пейзажі. Зображення природи вдається зустріти вкрай рідко. Тільки професійні майстри готові створити лісовий шедевр. Вулиці в цій техніці створювати набагато легше. Та й в цілому такі зображення здаються живими. Людей на вуличних пейзажах роблять рідко і тільки зі спини.

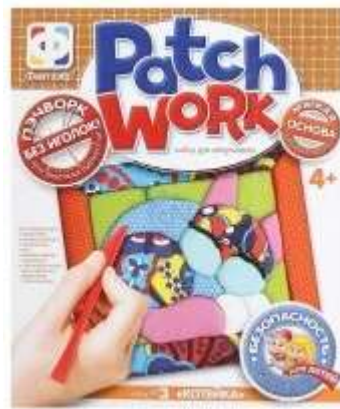

На жаль, даний вид мистецтва не має широкого поширення навіть в країні зародження. Причина тому – тривалість створення шедеврів, особливо якщо картина має великі розміри. Та й ціна однієї роботи дуже висока, так як для її створення використовуються виключно натуральні тканини, а сам процес виконання відбувається тільки ручним способом. Власники картин в техніці кінусайга стверджують, що тканинний пейзаж нагадує справжню фотографію.

Відтоді, як техніка кінусайга набула широкого поширення, у всіх містах і країнах стали відкривати спеціалізовані магазини, де можна придбати інструменти та матеріали для створення шедеврів.

Там же виставлені набори нарізаного шовку. Особливою увагою рукодільниць користуються великі набори, куди входять інструменти, схеми, шаблони, трафарети і тканину. Такий варіант ідеально підходить для початківців майстрів.

З кожним роком фахівців техніки кінусайга більше. Одні розглядають фінансову вигоду, іншими править інтерес. Для других яка надається техніка є заспокійливим засобом, особливо після важкого трудового дня. Крім того, до створення шедевра в техніці кінусайга можна залучити всіх членів сім'ї, адже спільне дозвілля об'єднує батьків і дітей.

Виникнення техніки кінусайга відбулося завдяки економним японським господаркам. Старі речі, клапти тканини, що залишаються при пошитті кімоно, вони не викидали, а відкладали в окремий ящик. Цими шматочками можна було оновити поношені речі і аксесуари, зшити одяг для ляльок. А в 80-х роках ХХ століття японка Маєно Такаші вирішила спробувати створити із залишків тканини від кімоно незвичайний твір мистецтва, і у неї вийшло.

Після цього дана техніка стала набирати обертів, і багато жінок вирішили спробувати свої можливості в створенні подібних шедеврів.

В якості основи для картин використовувалися дерев'яні дощечки. На них робили прорізи, куди і заштовхували клапти тканини. Майстриням була потрібна повна тиша і спокій, особливо в процесі прорізування контуру, так як вони працювали з гострим предметом і при необережному русі могли поранитися. Рідні та близькі розуміли це і намагалися не чіпати рукодільницю під час роботи.

Трохи пізніше ця техніка стала використовуватися професіоналами в якості основного заробітку. Але, на жаль, не кожна людина була готова заплатити величезну суму за тканинну картину. Поступово техніка кінусайга потрапила в Європу, але при цьому отримала невелику зміну. Говорячи простими словами, в основі роботи став використовуватися не натуральний шовк, а будь-які інші види тканини. Аналогом дерев'яної дошки стали пінопластові листи. В якості декоративного оформлення європейці стали додавати стрічки, намистини, тасьму.

На сьогоднішній день у техніки кінусайга дуже багато послідовників. Одні створюють прості картини, а інші виконують складні шедеври. Сучасні роботи, виконані справжніми майстрами, легко обманюють зір пересічної людини. Картини мають велику схожість зі звичайними фотографіями. Для сюжетної лінії згодиться будь-який пейзаж, наприклад, мости, квіти, вулиця, природа, гори. Все залежить від бажання майстра.

Інструменти і матеріали

В якості основи застосовуються ескізи, створені на папері, які переносяться на дерев'яну дощечку або пінопласт.

- **Основа.** Японці до цього дня використовують для роботи дерев'яні дощечки, в той час як європейці перейшли на листи пінопласту. У них набагато простіше робити прорізи необхідного розміру. Товщина пінопласту листа повинна становити 1-1,5 см.

- **Тканина.** У минулому японці використовували натуральний шовк різних забарвлень. Однак європейці для створення своїх шедеврів використовують клапти будь-якої тканини, і навіть шкіру.

- **Декоративні елементи.** В даному випадку мова йде про атласні стрічки, декоративні шнури, мережива, гудзики, бусини і багато іншого.

- **Ножиці.** Дуже важливо, щоб вони виявилися гострими. В іншому випадку нарізані шматки будуть обсипатися. Це може негативно відбитися на красі майбутнього шедевра.

- **Клей ПВА.** За допомогою клейового складу на основі фіксується тканина.
- **Олівець.** Як аналог можна використовувати тонкий маркер. З його допомогою наноситься малюнок на пінопласт або на дерев'яну дощечку.
- **Швейна крейда.** З її допомогою робиться контур майбутніх клаптів на тканини.
- **Канцелярський ніж.** Як аналог можна використовувати скальпель. Однак працювати з ним необхідно вкрай обережно, так як це дуже гострий інструмент і ним можна порізатися. З канцелярським ножом буде набагато складніше вирізати контур на дерев'яній дошці, однак на пінопластовому листі гостре лезо впорається без зусиль.
- **Копірка.**
- **Пилочка** або подібний будь-який інший предмет, які необхідні для заштовхування тканини в зроблені прорізи.

ХІД РОБОТИ

1. Ознайомитись з теоретичними відомостями.
2. **Виконати завдання.** Розробити технологічну карту створення виробу (картини, новорічної кулі, писанки тощо), використовуючи інформацію з мережі та літературних джерел.

Новорічна куля

Послідовність роботи	Матеріали	Вигляд
Поділити кулю на 8 однакових частин і олівцем намітити лінії	Пінопластова куля Олівець або маркер Транспортир або шаблон	
Зробити прорізи по наміченим лініям	Куля, скальпель або ніж-різак	
Готовий виріб		

3. Дати відповіді на контрольні запитання.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ

1. Коли і де виникло мистецтво кінусайга?
2. Які матеріали використовувалися на початку виникнення техніки?
3. Які вироби створювали спочатку, їхні особливості?
4. Чому цю техніку порівнюють з печворком?
5. Які інструменти необхідні для створення картини?

Практична робота №13

ТЕМА: Виготовлення виробів з полімерної глини

МЕТА: ознайомитися з основними видами глини та техніками ліплення, матеріалами та інструментами, технологією створення виробів.

ОБЛАДНАННЯ ТА МАТЕРІАЛИ: полімерна глина різних кольорів, пластиковий килимок, гострі леза або скальпель, зубочистки, стеки.

КОРОТКІ ТЕОРЕТИЧНІ ВІДОМОСТІ

Полімерна глина – це пластична маса, що нагадує пластилін. Пластичність цього матеріалу надають *пластифікатори*. При нагріванні вони повністю вбираються. При цьому виріб втрачає властивість змінювати свою форму, стає твердим.

Полімерна глина має свою другу назву – *пластика*. Розрізняють два види пластики: *термопластика* і *самозастигаюча пластика*.

З термопластики можна виліпити все, що забажаєш, від дрібних «ювелірних» виробів до великих розмірів скульптур. Даний вид пластики вимагає термічну обробку.

Назва «самозастигаюча пластика» відповідає сама за себе.

На відміну від звичайної глини, полімерна глина має величезну кількість кольорів. А це дає змогу використовувати різні види технік. Кожна з них цікава і складна.

Ліплення з пластики дуже захоплюючий процес, подібний до ліплення пластиліном, і він відмінно підходить як хобі для всіх, адже дає розмах польоту фантазій, при цьому кольори можна змішувати, отримуючи нові відтінки та ідеї.

Для будь-якого творчого процесу важливий *підготовчий етап*.

Для ліплення з полімерної глини можна використати такі предмети:

1. Скляна, пластикова або пластмасова рівна робоча поверхня (наприклад, пластиковий килимок).
2. Стеки для ліплення різної форми, дерев'яні зубочистки для виготовлення дрібних деталей.
3. Гострі леза для нарізання глини.
4. Наждачний папір, щоб виправити можливі нерівності після запікання.

Потрібно пам'ятати, що полімерна глина на початку – це холодна маса, і в руках майстра вона поступово перетворюється в теплу, дуже гнучку структуру. Потрібно захищати глину від впливу сонячних променів, адже це шкідливо позначається на якості глини і ліплення з цього матеріалу через деякий час стає неможливим.

Для того, щоб надати твердості виробу після ліплення його необхідно запекти в духовці протягом 10-15 хв при температурі 100-130 °С.

Обов'язково рекомендується стежити за температурним режимом під час термічної обробки. Якщо температура дуже висока, можна не тільки отримати інший колір, але і сам виріб отримає дефекти.

Існують різні техніки ліплення з полімерної глини:

1. **Техніка плавного переходу.** Вона заснована на змішуванні двох кольорів в різних співвідношеннях.

2. **Ковбасна техніка:** шматочки пластику розташовують у кілька шарів, а потім закручують в рулети, а на зрізі виходить досить цікавий і неповторний малюнок.

3. **Техніка «Калейдоскоп»** також використовує безліч шарів. Дуже нагадує ковбасну.

4. **Сольова техніка.** Щоб надати своєрідну фактуру виробу в роботу полімерну глину обвалюють у кристалах солі. Крупики вдавлюються в глину, а після термічної обробки промиваються водою.

5. **Акварельна техніка** застосовується в тих випадках, коли необхідно домогтися у виробі плавного переходу та малюнку, схожого на мазки акварелі.

6. У техніці **філігрань** працювати досить складно: для цієї техніки потрібно володіти особливою акуратністю і терпінням. Полімерна глина при цьому складається в спільну композицію з маленьких деталей, які ліпляться окремо і збираються як мозаїка. В цій техніці можна використовувати бісер та інші додаткові матеріали.

Правила безпеки при роботі з полімерною глиною

Після ліплення обов'язково помити руки теплою проточною водою з милом.

Обережно працювати з гострими предметами: потрібно різати глину «від себе».

Під час термічної обробки необхідно дотримуватись температурного режиму (параметри вказані на упаковці полімерної глини). Перевищення температурних показників шкідливе для здоров'я. Якщо показники все-таки не були дотримані, потрібно в обов'язковому порядку провітрити приміщення і вийти на вулицю. Якщо випікання виробів проводилося в духовці, перед приготуванням їжі духовку потрібно ретельно вимити.

ХІД РОБОТИ

1. Ознайомитись з теоретичними відомостями.
2. **Виконати завдання.** Розробити карту-опис технік (6 шт. і більше), які використовуються для роботи з полімерною глиною, використовуючи інформацію з мережі та літературних джерел.

Назва техніки	Особливості	Вигляд
Техніка плавного переходу	Змішування двох кольорів в різних співвідношеннях	
		
		
		

3. Дати відповіді на контрольні запитання.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ

1. Що таке полімерна глина?
2. Які види полімерної глини існують?
3. Які вироби можна створювати з полімерної глини?
4. Чи існують застереження при роботі з полімерною глиною?
5. Яке обладнання необхідне для роботи з глиною?
6. Які є способи приготування глини, окрім запікання в духовці?

Практична робота №14

ТЕМА: *Технологія виготовлення новорічної підвіски*

МЕТА: повторити та закріпити відомості про вишивку, ознайомитися з матеріалами та інструментами для вишивання, технологією створення декоративної підвіски.

ОБЛАДНАННЯ ТА МАТЕРІАЛИ: канва, схеми для вишивки, нитки шовкові або «муліне», голки з великим вушком для вишивки та тоненькі для бісеру, наповнювач, ножиці, картон, фетр.

КОРОТКІ ТЕОРЕТИЧНІ ВІДОМОСТІ

Історія вишивки дуже давня. Вишивки були відомі ще в II ст. до н. е. Великий вплив на характер вишивки мали ткани візантійські матерії. Про вишивку на білій сорочці українців є звітки XI-XII ст. візантійських письменників. Відомі малюнки на мініатюрах і фресках в Україні тієї ж доби. Ще в XI ст. на Русі існувала перша вишивальна школа, організована сестрою Володимира Мономаха Ганкою, де дівчата вчилися гаптувати золотом і сріблом. Про українські вишиванки згадують іноземні мандрівники XVI-XIX ст. Збереглися вишиванки з козацьких часів XVII-XVIII ст. У XVI-XVIII ст. центрами вишивання були Качанівка на Чернігівщині, Григорівка на Київщині, Велика Бурімка на Черкащині та інші. Вишивали у кожному селі, монастирях, дворянському, купецькому середовищі. У XIX-XX ст. відкривалися навчально-кустарні майстерні, художньо-промислові артілі, великі спеціалізовані підприємства з вишивки.

Найбільш поширеними способами вишивання були наступні:

☞ **Мережка** — витягування ниток.

☞ **Вирізування, яке поєднували з настилуванням.**

☞ **Настилування (гладь).**

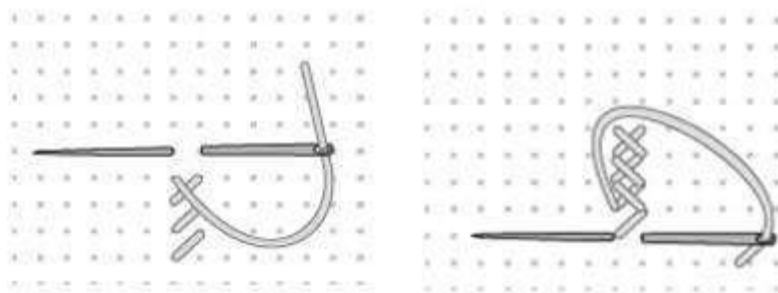
☞ **Спеціальне настилування**, яке було поширене в козацькій добі, тобто вишивання шовком однієї барви з додаванням золотої нитки. Барви були зелені або червоні, іноді чорна.

☞ **Низь** — вишивання чорними або червоними нитками з додаванням інших кольорів.

☞ **Хрестик** — поширився в кін. XIX ст, на поч XX ст.

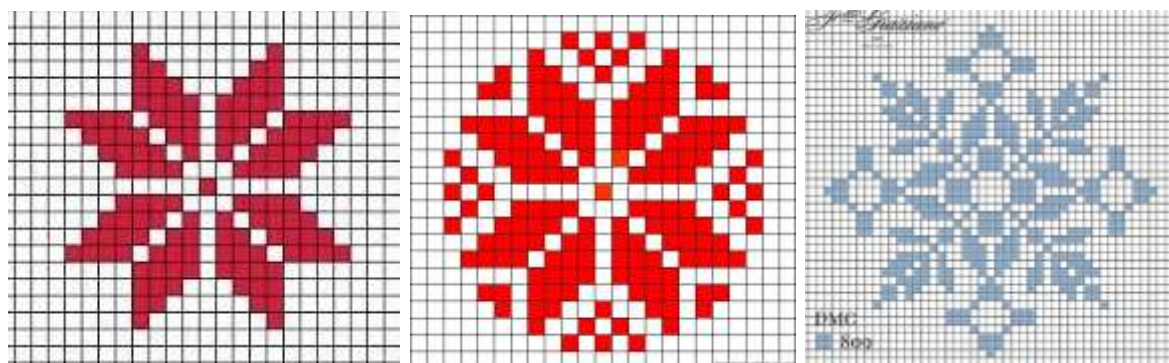
Для підвіски ми обираємо шов «хрестиком».

Шов «Хрестик» відноситься до лічильних швів. Шов «хрестик» - два перехрещені стібка. При його виконанні треба стежити за тим, щоб верхній стібок був направлений в одну сторону. Закріпивши нитку, складену вдвічі, виводимо її на лицьову сторону і робимо стібок з лівого нижнього кута в верхній правий (рис.1). Виконуємо необхідну кількість стібків напівхрестиком. Потім закриваємо напівхрестик стібком з лівого верхнього в правий нижній кут. З вивороту виходять горизонтальні смужки.

Рис. 1. Шов «Хрестик»

Для підвіски ви самостійно обираєте схему, котру в процесі потрібно вишити. Можна обрати з переліку, які подані в інструкції до роботи.

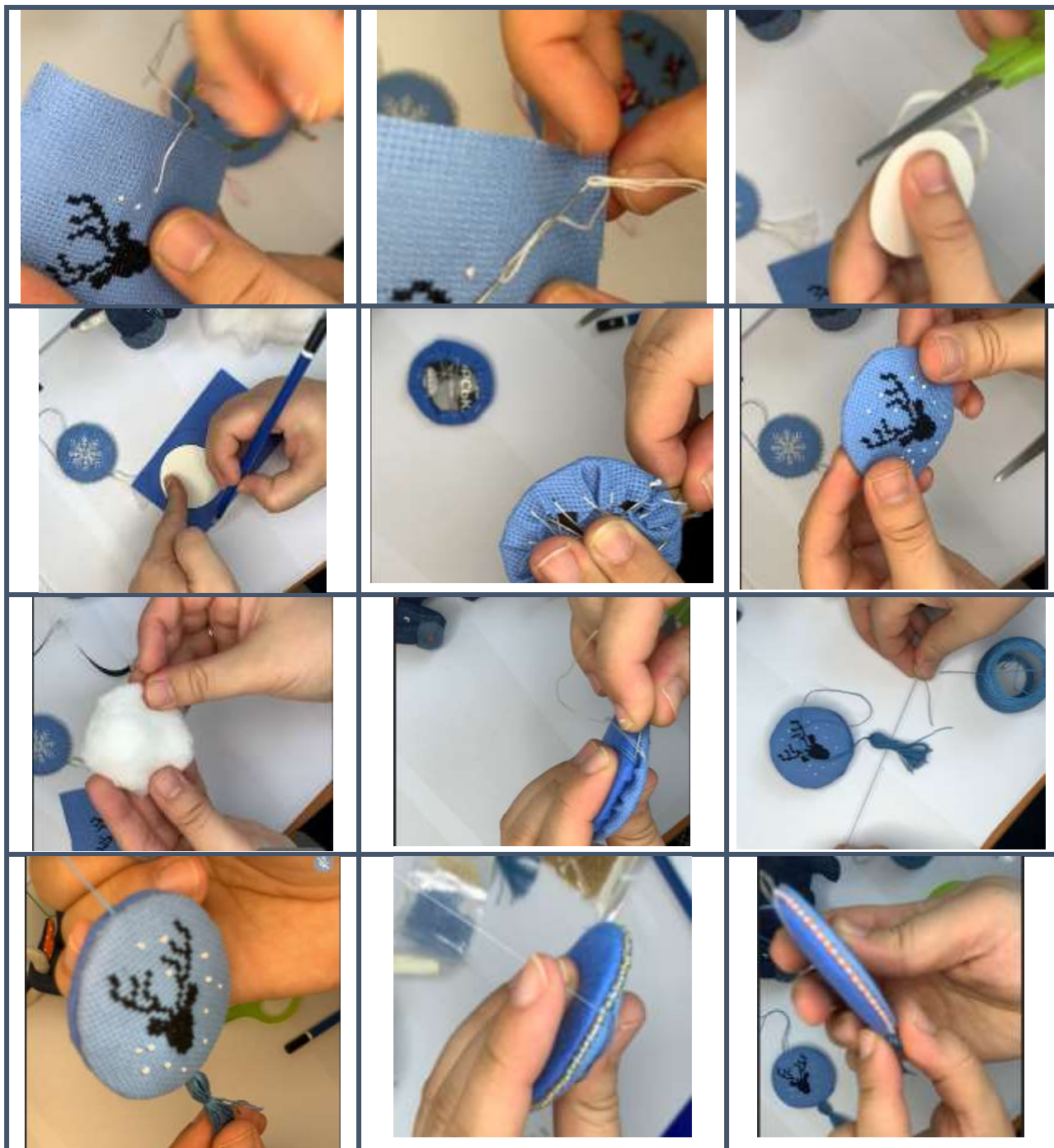

Виготовлення іграшки-підвіски (поетапно)

Для виготовлення іграшки-підвіски необхідно переглянути фільм на ютубі за посиланням <https://youtu.be/1uYvmc07euk> і поетапно виконати дії, вказані на відео, майстер-клас записаний для студентів ваших спеціальностей від майстрині хенд-мейду.

Також можете користуватися табличкою з поетапними фото створення підвіски з майстер-класу, який ми проводили рік тому.

ХІД РОБОТИ

1. Ознайомитись з теоретичними відомостями про вишивку (використовуючи лекцію про вишивання), обрати схему.

2. **Виконати завдання.** Виготовити підвіску та розробити технологічну карту її виготовлення. Для початку роботи:

- а) Оберіть схему для вишивання.
- б) Підберіть матеріали.

- в) Обґрунтуйте свій вибір.
- г) Створіть власну презентацію з послідовністю.
- 3. Дати відповіді на контрольні запитання.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ

1. Історія виникнення вишивки.
2. Поширені способи вишивання.
3. Які є види швів, їхня характеристика?

Рекомендована література

1. Захарчук-Чугай Р.В. Українське народне декоративне мистецтво: Навч. посіб. / Захарчук-Чугай Р. В., Антонович Є. А. К., 2012. 342 с.
2. Історія декоративного мистецтва України: у 5 т. К.: [ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України], 2007. Т. 1: Від найдавніших часів до пізнього середньовіччя / [Архипова Є. та ін.]. 2010. 476 с.
3. Історія декоративного мистецтва України: у 5 т. К.: [ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України], 2007. Т. 2: Мистецтво XVII–XVIII століття / [Білоус Л. та ін.]. 2007. 336 с.
4. Історія декоративного мистецтва України: у 5 т. К.: [ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України], 2007. Т. 3: Мистецтво XIX століття / [Білоус Л. та ін.]. 2009. 346 с.
5. Історія декоративного мистецтва України: у 5 т. К.: [ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України], 2006. Т. 4: Мистецтво XIX століття / В. Рубан, В. Тимофієнко, М. Селівачов. 2006. 760 с.
6. Історія декоративного мистецтва України: у 5 т. – К.: [ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України], 2006. Т. 5: Мистецтво XX століття / [наук. ред. Т. Кара-Васильєва]. 2007. 1047 с.
7. Художні вироби зі шкіри: історія та практика : метод. посіб. / Сидоренко Володимир. Львів: Левада, 2017. 151с.
8. Антонович Є. Нариси з історії українського мистецтвознавства: історія укр. мистецтва в працях вчених. Школи кінця XIX – початку XX ст.: навч. посібник. Кривий Ріг: ПП "Видавничий дім", 2004. 273 с.
9. Ганна Собачко-Шостак: Мистецький альбом / авт. упоряд. Є. І. Шевченко, О. І. Шестакова К.: Народні джерела, 2008. 168 с.
10. Гарбузенко Л. В. Декоративно-прикладне мистецтво: крок до художньо-естетичної компетентності: навчально-методичний посібник. – Кіровоград: ФОП Александрова М. В., 2016. – 132 с.
11. Гурська А. С. Мова та граматика українського орнаменту: навч. посіб. Київ: Альтернативи, 2003. 135 с.
12. Кара-Васильєва Т. Декоративне мистецтво України XX століття. У пошуках "великого стилю". К.: Либідь, 2005. 280с.
13. Кириченко М. А. Український народний декоративний розпис: навч. посіб. Київ: Знання-Прес, 2006. 228 с.
14. Луцан Н. І. Декоративно-прикладне мистецтво та основи дизайну: навч. посіб. Київ: Слово, 2010. 170 с.
15. Марія Приймаченко: Мистецький альбом / авт.-упоряд. Є. І. Шевченко, О. І. Шестакова. К.: Народні джерела, 2009. 288 с.
16. Музей українського народного декоративного мистецтва: альбом / авт.: А. Ф. Вялець, Л. С. Білоус. К.: Мистецтво, 2009. 352 с.
17. Селівачов М. Лексикон української орнаментики (іконографія, номінація, стилістика. Типологія). К.: Ред. вісника "АНТ", 2005. 399 с.
18. Стогнота Л. Народне мистецтво України на межі тисячоліть. К.: Автоексперт, 2007. 248 с.

19. Студенець Н. Традиційний стінопис Поділля кінця ХІХ – першої половини ХХ століття. Київ: 2010. 224 с.
20. Сучасне українське народне мистецтво: [альбом] / упоряд. Н. І. Велігоцька. Київ: Мистецтво, 1976. 192 с.
21. Українська минувшина: Ілюстрований етнографічний довідник. / [А. Пономарьов, Л. Артюр, Т. Косміна та ін.] К.: Либідь, 1993. 256 с.
22. Українське народне малярство ХІІІ–ХХ століть. Альбом / [авт. упоряд. В. Свенціцька, В. Откович]. К.: Мистецтво, 1991. 304 с.
23. Уманцев Ф. С. Мистецтво давньої України: іст. нарис / Ф. С. Уманцев. Київ: Либідь, 2002. 328 с.

Інформаційні ресурси

1. <http://pidruchniki.ws> / Бібліотека українських підручників
2. <http://www.nbuv.gov.ua/node/1540> – Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського
3. www.dnrb.gov.ua / Державна науково-педагогічна бібліотека України ім. В.О.Сухомлинського
4. <https://www.cuspu.edu.ua/ua/pro-biblioteku/novyny> / бібліотека ЦДПУ ім. В. Винниченка
5. <https://rukotvory.com.ua> – Рукотвори. Народне мистецтво онлайн